

ÖZEL EĞİTİMDE ÇALIŞAN BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR

Şakir DARICI¹

Makale Bilgisi	Özet
Makale Türü: Araştırma Makalesi	Özel eğitimde, özel eğitim sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenleri görev almaktadır. Bu çalışmada özel eğitimde görevli branş öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar araştırılmıştır. Araştırma, nitel araştırma yönetiminden olgubilim (fenomenoloji) deseni ile tasarlanmıştır. Araştırma verileri 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Sivas ilindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi okullarda görevli 18 öğretmenden elde edilmiştir.
<i>Makale Geçmişi:</i>	Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Form soruları öğretmenlerin karşılaştığı psikolojik sorunlar, fiziksel sorunlar, mesleki yeterlilik sorunları, öğrencilerin davranışlarını ve davranışlara verdiği tepkileri anlamlandırma sorunları nelerdir gibi açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Bulgular bölümünde yarı yapılandırılmış görüşme formlarından elde edilen veriler tablolaştırılmış, istatistiksel olarak da gösterilmiştir. Ayrıca, öğretmen görüşlerine de yer verilmiştir. Sonuç bölümünde öğretmenlerin yaşadığı problemler tespit edilmiş, bunlara çözüm önerileri maddeler halinde sunulmuştur.
<i>Başvuru</i> 10.05.2025	
<i>Kabul</i> 11.11.2025	
<i>Anahtar Kelimeler:</i>	
Özel Eğitim	
Psikolojik	
Mesleki Eğitim	

THE PROBLEMS FACED BY BRANCH TEACHERS WORKING IN SPECIAL EDUCATION

Article Information	Abstract
Article Type: Research Article	Special education classroom teachers and subject matter teachers work in special education. This study explored the problems faced by special education teachers. The research was designed using phenomenological design, a qualitative research method. Data were collected from 18 teachers working in public schools affiliated with the Ministry of National Education in Sivas province during the 2024-2025 academic year.
<i>Article History:</i>	Semi-structured interview forms were used as the data collection tool. The form questions consisted of open-ended questions such as psychological problems, physical problems, professional competence issues, and difficulties interpreting students' behaviors and reactions to them. In the findings section, the data obtained from the semi-structured interview forms are tabulated and presented statistically. Teachers' opinions are also included. The results section identifies the problems experienced by teachers and offers suggestions for solutions.
<i>Received</i> 10.05.2025	
<i>Accepted</i> 11.11.2025	
<i>Keywords:</i>	
Special education	
psychological,	
professional training	

Kaynakça Gösterimi: Darıcı, Ş. (2025). Özel eğitimde çalışan branş öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar. *Eğitim Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 6(2), 86-105.

¹ Uzman Öğretmen, MEB, sivassporrr58@hotmail.com, Orcid ID: 0009-0007-4232-167X

1. GİRİŞ

Özel eğitim, bir bireyin kendi ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk yaşadığı durumlarda devreye giren bir eğitim türüdür (Ersoy, 2017). Bir birey, kendi ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çeker ve başkalarının yardımına ihtiyaç duyarsa, özel eğitim devreye girer (Öztürk, 2016). Bu nedenle, özel gereksinimli çocuklar için özel okullar, sınıflar ve ortamlar oluşturulmalıdır. Ayrıca, bu çocuklara eğitim verecek alanında uzman öğretmenler yetiştirilmeli ve bu öğretmenlerin gerekli donanıma sahip olmaları sağlanmalıdır (Aksoy, 2018). Özel eğitim, bireylerin ihtiyaçlarına göre özel olarak eğitilmiş personel tarafından, özel eğitim programlarıyla sunulan bir eğitim sürecidir (Aydın, 2012). Özel eğitim merkezlerinde, her bireyin ihtiyaçları ve yetersizlikleri dikkate alınarak, kişiye özel eğitim programları hazırlanıp uygulanmaktadır (Kaya, 2019).

Özel eğitimin gelişmişliği bir ülkenin ne kadar ileri seviyede olduğunu gösterir. Bu nedenle Türkiye’de, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, özel eğitimin amacı, kapsamı, temel ilkeleri ve özel eğitime ihtiyaç duyan bireyler hakkında düzenlemeler içermektedir (MEB, 2018). Bu yönetmelik, özel eğitim kurumlarında görevli personelin sorumlulukları ve görev tanımlarına dair ayrıntılı bilgiler sunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bunun gibi hassas bir konuda alanında uzman olmayan, kendi branşlarında çalışması gereken öğretmenleri plansızlık ve programsızlık neticesinde özel eğitimde görevlendirerek değerlendirme yoluna gitmiştir. Bu uygulama özel eğitimin önemini kavranmadığını, bu alana gerekli hassasiyetin gösterilmediğini bir kez daha gün yüzüne çıkarmaktadır. Ayrıca, bu alanda çalışmak zorunda bırakılan branş öğretmenlerinin sorunlarını görmezden gelerek durumu bu şekilde geçiştirmeye ve günü kurtarmaya çalışmaktadır. Özel eğitim öğretmenliğinde çalışmak zorunda bırakılan branş öğretmenleri çeşitli psikolojik, fiziksel, alan yetersizliği, kendi alanında körelme, verimsizlik vb. sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorun gün geçtikçe büyümekte ve daha büyük sorunlara yol açmaya devam etmektedir. Türkiye’de özel eğitim öğretmenliğine duyulan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Aynı ihtiyaç oranında öğretmen ihtiyacı karşılanmadığı için norm fazlası öğretmenler bu alanda değerlendirilmektedir. Bu, yanlış bir uygulamadır çünkü özel eğitim öğretmenleri, farklı yetersizlik gruplarının ihtiyaçlarına uygun eğitim veren ve özel programlarla yetişen profesyonellerdir. Öğretmenler, her birey için büyük bir öneme sahip olduğu gibi, özel eğitim öğrencileri için de hayati bir rol üstlenir. Bu öğretmenler, yetersizlikleri bulunan bireylerin eğitim gereksinimlerini karşılamak ve gelişimlerini desteklemek için ebeveynler ve diğer uzmanlarla işbirliği yaparak çalışmaktadır.

Özel eğitimde öğretmenin temel rolü, eğitim sürecinin amaç ve hedeflerine ulaşılmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda, öğretmenler bireyleri hayata hazırlamak ve bağımsız bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli becerileri kazandırmak adına büyük bir çaba sarf ederler. Ayrıca, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin ilgi ve yeteneklerini keşfetmek ve bu doğrultuda onları gelecekte meslek sahibi olmaya yönlendirmek de öğretmenlerin önemli sorumluluklarından. Özel eğitim ortamları, öğretmenlerin bireylerin toplumla uyum içinde yaşamlarını ve sosyal iletişim becerileri kazanmalarını desteklemektedir (Aydın, 2016).

Özel eğitimde öğretmenin rolü göz önünde bulundurulduğunda, özel eğitim öğretmenlerinin bazı belirgin kişisel özelliklere sahip olmaları gerektiği anlaşılmaktadır. Bu özelliklerin bir branş öğretmeninden beklenmesi yanlış bir beklenti olacaktır. Dolayısıyla, branş öğretmenlerini bu alanda değerlendirerek norm açıklarını kapatmaya çalışmak doğru bir yaklaşım değildir. Özdemir (2017)’e göre, özel eğitimin temel amacı, bireylerin özel gereksinimlerine uygun bir eğitim süreci sunarak, onların bilişsel, duygusal, sosyal ve fiziksel gelişimlerini desteklemektir. Bu süreç, her bireyin potansiyelini en üst düzeye çıkarmayı amaçlar. Özel eğitim, özel ihtiyaçları olan bireylerin eğitimde karşılaştıkları engelleri ortadan kaldırarak yaşam kalitelerini artırmayı hedefler. Ayrıca, bireylere özgüven kazandırmak, bağımsızlıklarını pekiştirmek ve sosyal becerilerini geliştirmek, özel eğitimin temel hedeflerindedir. Bu eğitim, bireylerin yaşamları boyunca başarılı olabilmeleri için gerekli olan destek ve becerileri kazanmalarını sağlar. Şahin ve Akdağ (2023) ise özel eğitimin, bireylerin topluma entegrasyonunu ve katılımını destekleyerek, onların yaşamlarında daha başarılı olmalarına yardımcı olmayı hedeflediğini ifade eder. Alan yazında özel eğitimde çalışan branş öğretmenlerinin sorunlarına yönelik herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma ile alan yazındaki bu eksiklik giderilmeye çalışılmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, branş öğretmenlerinin özel eğitim alanında görev yaparken karşılaştıkları sorunları ortaya koymak, söz konusu sorunların ilgili paydaşlar ve yetkililer tarafından fark edilmesini sağlamak ve bu doğrultuda çözüm odaklı düzenlemelere katkı sunmaktır. Bu amaçla alt amaçlar aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

1. Özel eğitim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin karşılaştıkları temel eğitim-öğretim sorunları nelerdir?
2. Özel eğitim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin öğrencilerin hazırbulunuşluk durumlarına karşı aldıkları tedbirler nelerdir?
3. Özel eğitim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin oryantasyon süreci içerisinde sınıf içinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, Türkiye’de özel eğitimde branş öğretmenlerinin karşılaştığı sorunları gün yüzüne çıkarmayı ve bu sorunların çözülmesine yönelik farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Özel eğitim, özellikle özel gereksinimli bireylerin eğitim ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için son derece önemli bir alandır. Ancak, özel eğitim alanında branş öğretmenlerinin görev alması, bu öğretmenlerin hem kişisel hem de mesleki açıdan çeşitli zorluklarla karşılaşmalarına neden olabilmektedir. Bu araştırma, bu öğretmenlerin yaşadığı sorunları detaylı bir şekilde inceleyerek, özel eğitimde doğru personel yerleşimi ve eğitim programlarının oluşturulması konusunda önemli bilgiler sunmaktadır.

Araştırmanın önemi, özel eğitimde çalışan branş öğretmenlerinin deneyimlerini ve karşılaştıkları zorlukları anlamaya yönelik kapsamlı bir bakış açısı sunmasında yatmaktadır. Bu tür araştırmalar, eğitim politikalarına ve uygulamalarına katkı sağlarken, öğretmenlerin özel eğitimde karşılaştıkları sorunları daha görünür kılmaya yardımcı olabilir. Sonuçlar, özel eğitimde çalışacak öğretmenlerin daha iyi bir şekilde hazırlanması ve uzmanlaşmaları için gerekli önlemlerin alınmasına olanak sağlayacaktır. Aynı zamanda, branş öğretmenlerinin özel eğitime yönelik eğitim alabilmeleri ve alacakları mesleki gelişim fırsatlarının güçlendirilmesi gerektiği konusunda farkındalık yaratılmasına katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma ayrıca, özel eğitimdeki personel politikalarının yeniden gözden geçirilmesine ve alanında uzman öğretmenlerin özel eğitimde görev alabilmesi için gerekli adımların atılmasına yöneltilen bir çağrı niteliği taşımaktadır. Bu sayede, özel eğitimdeki eğitim kalitesinin artırılması, bireylerin eğitimi ve gelişimi adına daha etkili ve verimli bir süreç sağlanabilir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, örneklem seçimi, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve analiz yöntemlerine dair bilgiler sunulmaktadır. Ayrıca, geçerlik, güvenilirlik ve inandırıcılıkla ilgili detaylara da yer verilmektedir. Çalışmanın yöntem bölümünde araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden araştırmanın doğasına uygun olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Bu desen, bireylerin belirli bir olguyu veya deneyimi nasıl algıladıklarını, anlamlandırdıklarını ve bu deneyimlerin özünü keşfetmeyi amaçlar. Fenomenolojik desen, katılımcıların kişisel deneyimlerine derinlemesine odaklanarak, bu deneyimlerin ortak özelliklerini ve anlamlarını araştırır (Moustakas, 1994). Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formunda altı açık uçlu soru sorulmuştur.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmada amaçlı örnekleme yöntemiyle Sivas ilinde MEB’ bağlı resmi okullarda ve özel eğitim alanında görev yapan 18 branş öğretmenine ulaşılmıştır. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Değişkenler	f
Cinsiyet	
Erkek	11
Kadın	7
Yaş	
18-24	2
25-36	4
35-44	11
45-60	1
Branş	
Metal Teknoloji	2
Müzik	3
Beden Eğitimi	1
Görsel Sanatlar	1
Rehberlik (PDR)	4
El Sanatları	1
Türk Dili ve Edebiyatı	1
Tekstil Teknolojisi	1
Moda Tasarımı	2
Matematik	1
Türkçe	1
Özel Eğitim Deneyimi	
Bir yıldan az	6
1-2 yıl arası	3
3-5 yıl arası	3
6 yıl ve üzeri	6

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan branş öğretmenlerinin çoğunluğunu erkek, 35-44 yaş aralığında, üç yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip farklı branşlardan öğretmenler oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, özel eğitimde görev yapan branş öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunları belirlemek amacıyla, araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırma konusu ve alt amaçları doğrultusunda belirli sorular sormayı ve konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi edinmek için ek sorular yönelmeyi mümkün kılar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çerçevede, araştırmanın genel amacı ve alt amaçları göz önünde bulundurularak, ayrıca alan yazın taranarak elde edilen bilgiler ışığında görüşme formundaki sorular belirlenmiştir. Özel eğitimde çalışan branş öğretmenlerine okulda karşılaştıkları durumların psikolojik sağlıklarına etkileri, okulda çalışırken kendilerinde özel eğitimin mesleki yeterliliğinden kaynaklı sorunların neler olduğu, öğrencilere karşı yaklaşımlarının nasıl olduğu, özel eğitim öğretmenliği yaparken kendi alanlarında gerilediklerini düşünüyorlar mı ve ders esnasında fiziksel sorunlarla karşılaşılıyor musunuz gibi durumlara yönelik sorular sorulmuştur. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiş olup, verilerin analizinde tematik bir çerçeve oluşturulmuş ve her tema için kodlar geliştirilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Görüşmeler, örneklemdaki öğretmenlerle görev yaptıkları okullarda gerçekleştirilmiş olup, görüşme ortamlarının belirlenmesinde katılımcıların rahat hissedebilecekleri ve düşük hareketliliğe sahip alanlar tercih edilmiştir. Yüz yüze yapılan görüşmelerin her biri ortalama 20-30 dakika sürmüştür. Görüşmeye başlamadan önce araştırmacı, kendini tanıtmış, araştırmanın konusu, amacı ve sürecin nasıl ilerleyeceği hakkında katılımcılara bilgi vermiştir. Ayrıca, verilerin etik kurallar çerçevesinde toplanacağı belirtilmiştir. Görüşme öncesinde öğretmenlere soruları incelemeleri için zaman verilmiş ve katılımcıların kendilerini hazır hissettikleri zaman görüşmeye başlanmıştır. Katılımcıların kişisel bilgilerini gizli tutabilmek amacıyla kodlar kullanılmıştır. Görüşmelerde, katılımcılar ses kaydı yapılmasını talep ettikleri için, verilen yanıtlar hem görüşme formuna hem de ses kaydı cihazına araştırmacı tarafından kaydedilmiştir. Görüşme sonunda kaydedilen veriler, katılımcıların teyidine sunulmuş ve verilerin doğruluğu kontrol edilmiştir. Katılımcıların görüşme verileri dikkatlice incelenmiş ve kodlamalar yapılmıştır.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın kapsam geçerliliği, alanında uzman 10 özel eğitim öğretmenin görüşünün alınmasıyla; güvenilirliği, araştırma sorularının açık ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmesiyle sağlanmıştır. Veri toplama sürecinde araştırmacının kendi rolü net bir biçimde tanımlanmış ve araştırmanın amacı doğrultusunda veriler toplanmıştır. Güvenilirliği sağlamak için her bir örneklem için kodlar oluşturulmuş ve bu kodlar, görüşme yapılan özel eğitim branş öğretmenlerine Ö1, Ö2, Ö3... gibi numaralar verilerek belirlenmiştir. Araştırma bulguları, doğrudan alıntılarla zenginleştirilerek iç güvenilirliğe katkı sağlanmıştır. Ayrıca, veri toplama ortamı ve süreci hakkında ayrıntılı bilgiler sunularak araştırmanın dış güvenilirliği güçlendirilmiştir. Araştırmada, uzun süreli etkileşim, katılımcı teyidi, uzman incelemesi, amaçlı örneklem, ortam tanıtımı ve ön yargıları azaltma gibi yöntemler kullanılarak inandırıcılık artırılmıştır (Başkale, 2016). Bu çerçevede, katılımcılardan verilere ilişkin teyit alınmış, veri toplama araçlarında uzman görüşlerine başvurulmuş, amaçlı örneklem türlerinden kolay ulaşılabılır ve ölçüt örneklem yöntemleri kullanılmış, görüşme ortamıyla ilgili ayrıntılı bilgiler verilmiş ve katılımcılara araştırma hakkında bilgi verilip ön yargıların azaltılmasına yönelik adımlar atılmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, yarı yapılandırılmış görüşme formlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Özel Eğitim Öğretmenliği Yaparken Karşılaşılan Psikolojik Sorunlar

Araştırmaya katılan branş öğretmenlerinin özel eğitim öğretmenliği sırasında karşılaştıkları psikolojik sorunlara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2: Özel Eğitim Öğretmenliği Yaparken Karşılaşılan Psikolojik Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Alt Tema	Kodlar	f	Katılımcılar
Davranış Bozuklukları	Düşük enerji	3	Ö5, Ö11, Ö15
	Kontrolsüz hareket	2	Ö11, Ö15
Depresyon	Uyku bozukluğu	4	Ö5, Ö7, Ö11, Ö15
	İştah artışı ya da azalma	4	Ö5, Ö7, Ö11, Ö15
Vicdan ve Üzüntü	Merhamet	3	Ö1, Ö12, Ö18
	Hüzün	3	Ö1, Ö12, Ö18
Stres	Gerginlik	5	Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö15
	Yorgunluk	5	Ö5, Ö7, Ö8, Ö9, Ö15
Duygusal Yıpranmışlık	Duyguları anlayamama	4	Ö2, Ö4, Ö12, Ö17
	Duygu karmaşası	4	Ö2, Ö4, Ö12, Ö17
Öfke Kontrolü	Konsantrasyon bozukluğu	4	Ö3, Ö7, Ö9, Ö13
	Saldırganlaşma	4	Ö3, Ö7, Ö9, Ö13
Psikolojik Yıpranmışlık	Tükenmişlik	5	Ö1, Ö9, Ö12, Ö14, Ö15
	Yıpranma	5	Ö1, Ö9, Ö12, Ö14, Ö15

Tablo 2’de görüldüğü üzere özel eğitimde çalışan branş öğretmenlerinin tamamı çeşitli psikolojik sorunlar yaşamıştır. Tabloya bakıldığında beş katılımcı davranış bozuklukları yaşadığını ifade etmiştir. Sekiz katılımcı depresyona girdiğini, bunlardan dört katılımcı uyku bozuklukları yaşadığını, dört katılımcı ise iştah artışı ya da azalma yaşadığını belirtmiştir. Öğrencilerin yetersizliklerinden dolayı onlara karşı vicdani olarak üzülen altı katılımcı vardır. Yapılan işin zorluğundan dolayı on öğretmeninde stres baş göstermiştir. Bunlardan beşi sürekli gergin olduğunu beşi ise sürekli yorgunluk hissettiğini belirtmiştir. Öğrencilerinin duygularının sürekli değiştiğini belirten öğretmenlerden dördü duyguları anlayamadığını, dördü ise duygu karmaşası yaşadığını dile getirmiştir. Çevresine ve ailesine karşı öfkesini kontrol etmekte sıkıntı yaşadıklarını dile getiren öğretmenlerin dördü Konsantrasyon bozukluğu yaşadığını dördü ise bazen saldırgan davranışlarda buluna bildiğini belirtmiştir. Psikolojik yıpranmışlık yaşayan öğretmenlerden beşi çok yıprandığını, beşi ise tükenmişlik yaşadığını belirtmiştir.

Branş öğretmenlerinin konuyla ilgili görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Psikolojik sağlık açısından sıkıntı yaşıyorum. Özellikle stres ve öfke kontrolü en önemli sorunlarım” (- Ö9).

“Uyku problemleri, düşük enerji ve yorgunluk belirtileri ara ara belirebiliyor. Yemek alışkanlığında değişiklik yaşıyorum, daha hızlı yeme ve tıkanırcasına yeme gibi. Stresle başa çıkmada da ara ara zorlanıyorum” (- Ö15).

“Duygusal olarak zihinde bir yük olabilmektedir. Yani çocukların içinde bulunduğu duruma vicdani olarak üzülüyorum. Bazen de zorlayıcı olmasından dolayı psikolojik olarak olumsuz etkilenmekteyim” (- Ö1).

“Öncelikle özel eğitim öğretmenliği sabır ve anlayış gerektiren, psikolojik açıdan sağlam olmayı gerektiren bir meslektir. Tabi her zaman bu sağlamlığı koruyamayabiliriz. Bu sürecin ağır sorumluluklar getirmesi, çocukların özel durumu beni duygusal olarak olumsuz etkilemekte, üzmekte ve bu durum beni yıpratmaktadır” (- Ö12).

“Özel eğitime yeni başladığım için önemli psikolojik sorunlar yaşıyorum. İlk başta anlık depresyon ve davranış bozuklukları yaşıyorum” (- Ö11).

“Öğrencilerin farklı davranışlarda bulunmaları nedeniyle ne yapacaklarını kestiremiyorum. Davranışları sürekli değişiyor. Bu nedenle davranış karmaşası yaşıyorum. Bu durum beni psikolojik olarak üzmektedir” (- Ö18).

“Uyku problemi, aşırı öfke, stresle baş edememe, konsantrasyon bozukluğu ve saldırganlık yaşıyorum” (- Ö7).

“Yemek yeme alışkanlığında değişiklik yaşama, üzgün hissetme ve düşük enerji” (- Ö5).

Tablo 2’de öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin çeşitli psikolojik sorunlar yaşadığı görülmüştür. Öğretmenler ne kadar sabırlı ve anlayışlı olsalar da katılımcılar, özel eğitimin çocukların özel durumları nedeniyle duygusal olarak yıpratıcı bir meslek olduğunu belirtmişlerdir. Bu duygusal yükün, sürecin zorluğu ve ağır ilerlemesiyle birleşerek öğretmenlerde tükenmişlik yaratma potansiyeli taşıdığı anlaşılmaktadır (Emery ve Vandenberg, 2010). Farklı gereksinimlere sahip öğrenciler ve onların davranışsal sorunlarıyla başa çıkma süreci, sürekli dikkat ve ilgi gerektirmekte olup, öğretmenin iş yükünü artırarak strese yol açmaktadır (Hamama, 2013; Stempfen ve Loeb, 2002). Özel eğitim, çocuklarla birebir çalışmayı, gerektiğinde onlara fiziksel yardım sağlamayı ve öz bakım becerileri kazandırmayı içeren zorlu bir süreçtir. Bu süreç zamanla öğretmenlerde psikolojik sorunları beraberinde getirmiştir.

3.2. Özel Eğitim Öğretmenliği Yaparken Karşılaşılan Mesleki Sorunlar

Araştırmaya katılan branş öğretmenlerinin özel eğitim öğretmenliği yaparken karşılaştıkları mesleki yeterlilik sorunlarına Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3: Özel Eğitim Öğretmenliği Yaparken Karşılaşılan Mesleki Yeterlilik Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Alt Tema	Kodlar	f	Katılımcılar
Mesleki Yeterlilik	Kurs	3	Ö2, Ö5, Ö16
	Seminer	3	Ö2, Ö5, Ö16
Uzmanlaşma	Problem çözme	4	Ö7, Ö11, Ö12, Ö18
	Yeterlilik	4	Ö7, Ö11, Ö12, Ö18
Tecrübe (Deneyim)	Profesyonellik	4	Ö4, Ö9, Ö10, Ö13
	Yetkin	3	Ö4, Ö9, Ö10

Tablo 3'te görüldüğü üzere özel eğitimde çalışan branş öğretmenlerinin belirgin bir kısmı mesleki yeterlilik sorunları yaşamıştır. Tabloya bakıldığında 6 katılımcı mesleki yeterlilik sorunları yaşadığını dile getirmiştir. Bunlardan 3'ü program eksikliği, 3'ü ise seminer eksikliği olduğunu belirtmişlerdir. Kendi alanları olmadığı için 8 öğretmen özel eğitimde uzmanlık alanında sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bunlardan 4'ü problem çözmede, 4'ü ise yetkinlik konusunda sorunlar yaşadığını belirtmişlerdir. İşinde profesyonel olmak isteyen öğretmenler farklı bir alanla karşı karşıya kaldıklarını belirterek bu alanda sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bunlardan 4'ü deneyim sorunları yaşadığını, 3'ü ise yetkinlik sorunları yaşadığını belirtmişlerdir.

Branş öğretmenlerinin konuyla ilgili görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Problem çözme ve adaptasyon becerilerimi yeteri derecede kullanamıyorum. Bu nedenle kendimi yeterli görmüyorum”(-Ö7).

“Her ne kadar alanımız olan PDR ile benzer yönleri olsa da kendimi tamamen yetkin ve profesyonel hissetmiyorum”(-Ö9.)

“Özel eğitime ilk başladığımda kendimi mesleki anlamda yeterli görmüyordum ancak yaparak, yaşayarak tecrübe kazanıyorum ve kendimi özel eğitim alanında sürekli geliştirmeye çalışıyorum”(-Ö11).

“Özel eğitim alanıyla ilgili herhangi bir seminer, kurs, vb. almadığım için alanla ilgili kazanımları sağlamak noktasında yetersiz görüyorum”(-Ö2).

“Tam anlamıyla yeterli görmüyorum. En azından bu alanda seminer, kurs gibi mesleki yeterlilik katacak programlar ile desteklenmemiz gerektiğini düşünüyorum”(-Ö16).

“Özel eğitimin mesleki yeterliliğini görmüyorum. Özel eğitimin her alt biriminde uzmanlaşması gerektiğini düşünüyorum. Otizmi, işitme engelli, hafif ve ağır birimlerinde çalışan öğretmenlerin bu öğrencilerin davranışlarını çok iyi bilmeleri ve anlamlandırmaları gerekmektedir”(-Ö10).

“Her öğrencinin kendine has özellikleri olduğu için ve her öğrencide farklı davranışlarla karşılaştığım için deneyimin önemli olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle kendimi sürekli geliştirmem gerektiğine inanıyorum ve kendimi özel eğitim alanında yeterli görmüyorum”(-Ö4).

Tablo 3'te öğretmenlerin görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin çeşitli mesleki yeterlilik sorunları yaşadığı görülmüştür. Yapılan görüşmeler özel eğitimin; her çocuk için ayrı ve yeni uygulamalar gerektirmesi, öğretmenlerin sürekli mesleki gelişimlerini önemli kılan nedenlerden biri olarak ortaya çıkarmıştır. Özel eğitimin kendine has nitelikleri bağlamında öğretmenlerin vurguladığı özelliklerden biri de duruma uygun çözümler gerektirmesidir. Özel eğitimin ortaya çıkışı, diğerlerinden farklı gereksinimlere sahip özel çocuklara eğitim verilmesi amacına dayanır ve bu durum, her çocuğun benzersiz kabul edilmesini ve karşılaşılan daha önce görülmemiş sorunlara anında çözümler geliştirilmesini zorunlu kılar (Chia ve Elangovan 2015; Swanson, 2012). Bu durum, özel eğitimin bir diğer önemli niteliğini, öğretmenler için sürekli mesleki gelişim gerekliliğini açıklayan bir neden olarak ortaya çıkmaktadır. Her çocuğun ihtiyaçlarına farklı bir yaklaşım sergilemesi beklenen özel eğitim öğretmenlerinin, kendilerini sürekli olarak güncellemeleri, yeni durumlara hızlıca uyum sağlayabilmeleri ve çeşitli sorunlara yönelik alternatif çözüm yolları geliştirebilmeleri gerekmektedir (Brownell, Hirsch ve Seo (2004). Bunu başarabilmek için, sürekli mesleki gelişim içinde olmaları büyük önem taşımaktadır. Alan yazında da benzer şekilde, özel eğitim öğretmenlerinin sürekli mesleki gelişime olan ihtiyaçlarına vurgu yapılmaktadır (Gebbi, 2012). Özel eğitim öğretmenliği, diğer branşlardan farklı olarak, alanında sürekli çaba ve özveri gerektiren bir meslek dalıdır. Öğrencilerin özellikleri ve davranışları sürekli değiştiği için, her durum farklı bir yaklaşım ve çözüm gerektirir. Bu da öğretmenlerin zaman zaman anlamlandırma ve müdahale süreçlerinde zorluklar yaşamasına yol açabilir. Bu nedenle, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerini en üst seviyeye

çıkarmaları, hem öğrencilerin gelişimini en iyi şekilde desteklemek hem de karşılaşılan zorluklarla etkili bir biçimde başa çıkabilmek için büyük bir önem taşımaktadır.

3.3. Özel Eğitim Öğretmenliği Yaparken Öğrencilerin Davranışlarından, Öğrencilerin Duygularını, Hissettiklerini ve Ne Gibi Tepki Vereceklerini Anlama Sorunları

Araştırmaya katılan branş öğretmenlerinin özel eğitim öğretmenliği yaparken öğrencilerin davranışlarından duygularını, hissettiklerini, ne gibi tepkiler verebileceklerini anlama sorunlara Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4: Özel Eğitim Öğretmenliği Yaparken Öğrencilerin Davranışlarından Duygularını, Hissettiklerini, Ne Gibi Tepkiler Verebileceklerini Anlama Sorunlarıyla İlgili Öğretmen Görüşleri

Alt Tema	Kodlar	f	Frekans
Gözlem	İzleme	3	Ö9, Ö12, Ö16,
	Anlamlandırma	4	Ö9, Ö11, Ö12, Ö16
Tepki	Farkındalık	3	Ö4, Ö1, Ö18
	Duygu	5	Ö1, Ö4, Ö7, Ö15, Ö18
Davranış	Uyum	5	Ö1, Ö8, Ö12, Ö15, Ö16
	Jest ve mimik	4	Ö8, Ö12, Ö15, Ö16

Tablo 4’te görüldüğü üzere özel eğitimde çalışan branş öğretmenlerinin belirgin bir kısmı öğrencilerin davranışlarını anlamlandırmada sorunlar yaşamıştır. Öğrencilerin davranışlarını gözlem yoluyla anlamaya çalışan öğretmenlerin 4’ü davranışları anlamlandırma problemleri yaşadığını, 3’ü ise izleme problemleri yaşadığını dile getirmiştir. Öğrencilerin davranışlar karşısında gösterdikleri tepkilerin farkına varamadıklarını dile getiren öğretmen sayısı 3’tür. Öğretmenlerden 5’i bu davranışlar karşısında göstermiş oldukları duyguların sürekli değiştiğini ve bu duyguları anlamakta zorluk yaşıyoruz diye belirtmişlerdir. Öğrencilerin davranışlarında uyum sorunu olduğunu ve bu uyumsuzluğu anlayamadıkları dile getiren 5 öğretmen vardır. Bazen davranışlara karşı göstermiş oldukları jest ve mimikleri anlayamadıklarını 4 öğretmen belirtmiştir.

Branş öğretmenlerinin konuyla ilgili görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Her özel eğitim öğrencisinin spesifik davranışları vardır. İyi bir gözlemci olduğumu düşünüyorum. Bu yüzden bazen duygu ve davranışlarını anlayabiliyorum. Ancak bazen öngörülemeyen davranışlar sergiliyorlar. Bunu kestiremiyorum”(-Ö9).

“Genellikle öğrencileri tanıdıkça davranışlara ne tür tepkiler verebileceklerini tahmin edebiliyorum. Fakat bazen de hiç beklenmedik tepkiler verebiliyorlar. Bu öğrencilerin o anki ruh halleriyle ilgili bir şey diye düşünüyorum. Bu öğrenci bunu asla yapmaz dediğin bir şeyi yapıyor”(-Ö18).

“Her zaman onlara karşı hassas ve dikkatli davranmaya özen gösteriyorum. Bu da beni daha iyi gözlem yapmaya ittiği için zorluk çekiyorum. Genel hatlarıyla öğrencilerin davranışlarından, jest ve mimiklerinden ne söylemek istediklerini, duygularını ve hangi durumlarda ne tepkiler verebileceklerini tam olarak anlayamıyorum”(-Ö12).

“Her öğrencinin kendine has özellikleri olduğu ve her öğrencide farklı davranışlar ile karşılaştığım için kendimi sürekli geliştirmem gerektiğini düşünüyorum. Kendimi farkındalık konusunda yeterli görmüyorum”(-Ö4).

“Tam olarak anlamamakla birlikte jest ve mimiklerinden hareketle anlayabildiğim davranışları da oluyor. Bu konuda kendimi yeterli görmüyorum. İyi bir gözlem yapmam gerektiğini düşünüyorum”(-Ö16)

“Özel eğitim öğretmeni olarak tecrübem olmadığı için zorlanıyor ve öğrencileri anlamakta güçlük çekiyorum”(-Ö11)

“Öğrenciyi çok iyi tanıdıktan sonra bazı davranışlarını anlayabiliyorum ve davranışlar karşısındaki tepkileri öngörebiliyorum. Ancak her zaman bu geçerli değil bazen farklı şeyler de olabiliyor. Bunu etkileyen birçok faktör söz konusu: ilaç kullanımı, stres, uykusuzluk”(-Ö1).

“Bu durum öğrenciden öğrenciye değişen, hatta aynı öğrencide farklı zamanlarda dahi değişebilen bir durumdur. Çoğunlukla öğrencilerin duygularını ve tepkilerini anlayabiliyorum fakat bazı zamanlarda benimde anlamadığım davranışlar, duygular ve tepkiler olabiliyor”(-Ö15).

Öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkarak özel eğitimli öğrencilerin davranışları, davranışlara karşı göstermiş oldukları tepkiler sürekli değiştiği için bunları anlamak zorlaşıyor. Alanında uzman olmayan branş öğretmenlerinden bunu beklemek yanlış bir beklenti içine girmektir. Otizmlili bireyler, tipik gelişim gösteren akranlarına göre daha sık ve yoğun davranışsal sorunlar sergileyebilmektedir, bu da davranış sorunlarına müdahale etmeyi bir zorunluluk haline getirir. Davranış sorunlarına müdahalede farklı yöntemler ve çeşitli müdahale türleri kullanılabilir. Hangi müdahale türünün uygulanacağı, davranışın özelliklerine ve ortaya çıkma nedenlerine, bireyin yaşına ve özelliklerine, yaşadığı çevreye, müdahaleyi gerçekleştirecek kişilerin yeterliliklerine ve müdahalenin maliyetine bağlı olarak değişiklik gösterebilir Hyman, Levy ve Myers (2020). Davranışsal müdahale, bireylerin

davranışlarını değiştirmeye yönelik, davranış öncesi ve sonrasında gerçekleşen olayları dikkate alarak uygulanan, davranışsal yaklaşıma dayalı genel bir terimdir (Centers for Disease Control and Prevention ([CDC], 2022). Otizmlili bireylerde davranış değişikliği sağlamak amacıyla güçlü bir bilimsel temele dayanan davranışsal müdahale, ebeveynler, eğitimciler ve sağlık personeli tarafından kabul edilmekte ve çeşitli ortamlarda rahatlıkla uygulanabilmektedir. Otizmlili bireyler için önemli faydalar sağladığı bilimsel araştırmalarla desteklenen davranışsal müdahaleler, uygulamalı davranış analizi yaklaşımına dayanmaktadır (CDC, 2022; Hyman, 2020). Uygulamalı davranış analizi, bireylerin bağımsızlıklarını ve yaşam kalitelerini artırmayı hedefleyerek sosyal açıdan önemli davranışlara odaklanan, davranışların nasıl değiştiği ve çevreden nasıl etkilendiğiyle ilgilenen bir disiplindir. Bu alan, uygun davranışları artırmak veya davranışsal sorunları azaltmak için davranışçı kuramın ilkelerini kullanarak davranış değişikliği sağlamayı amaçlar (Baer, Wolf ve Risley 1968; Cooper, 2014). Tüm bu veriler ışığında öğrencilerin davranışlarını anlamak için gerekli yetkinliğe, bilgi, donanıma, uzmanlığa sahip olmak gereklidir.

3.4. Özel Eğitim Öğretmenliği Yaparken Kendi Alanında Gerileme ile İlgili Öğretmen Görüşleri

Özel eğitim öğretmenliği yaparken kendi alanında gerilediğiyle ilgili öğretmen görüşlerine Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5: Özel Eğitim Öğretmenliği Yaparken Kendi Alanında Gerilediğiyle İlgili Öğretmen Görüşleri

Alt tema	Kodlar	f	Katılımcılar
Branş	Alan	3	Ö3, Ö4, Ö9
	Yöntem	3	Ö1, Ö3, Ö9
Meslek	Eğitim	4	Ö10, Ö11, Ö12, Ö14
	Öğretim	4	Ö10, Ö11, Ö12, Ö14

Tablo 5'te görüldüğü üzere özel eğitimde çalışan branş öğretmenlerinin bir kısmı öğrencilerin davranışlarını anlamlandırmada sorunlar yaşamıştır. Öğretmenlerden 6'sı branşında sorunlar yaşadığını belirtmiştir. Bunlardan 3'ü alanındaki gelişmeleri takip edemediklerini bu yüzden köreltiklerini dile getirmiştir. Diğer 3 öğretmen ise kendi branşında kullanmış olduğu ders anlatma yöntemlerini burada kullanmadığı için sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Mesleğini kendi branşında yapmak isteyen öğretmenlerden 8 katılımcı eğitim ve öğretim konusunda gerilediklerini düşünmüşlerdir. Bunlardan 4 öğretmen branşındaki eğitim ile özel eğitimdeki eğitimin benzerlikleri olsa da farklı taraflarının ağır bastığını, bu nedenle eğitim konusunda gerilediklerini belirtmişlerdir. Diğer 4 öğretmen ise branş öğretmenliği ile özel eğitim öğretmenliği arasında öğretimin çok farklı olduğunu, kendi branşları ile hiçbir alakalarının olmadığını, bu nedenle kendi alanlarında gerilediklerini belirtmişlerdir.

Branş öğretmenlerinin konuyla ilgili görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Evet düşünüyorum. Özel eğitim gereksinimli çocukların kas gelişimi geri olduğu için benim alanımda çok zorlanıyorlar ve bu yüzden alanımda gerilediğimi düşünüyorum”(-Ö4).

“Maalesef evet. Özel eğitim öğretmenleri her alt birimde çalışması gerekir. Böylelikle diğer öğrencilerin davranışlarını vs. gözlemlene fırsatı elde etmiş olur. Ben ise kendi alanımla ilgili böyle bir imkan elde edemiyorum”(-Ö10).

“İster istemez bir gerileme oluyor. Genellikle özel eğitim öğrencilerine basit ve kolay çalışmalar yaptığımız için alan bilgilerimi kullanamıyorum bu yüzden de tatbiki alanımda geriliyorum. Aynı zamanda alanımı, alanımdaki gelişmeleri takip edemiyorum”(-Ö3).

“Evet, çünkü biz psikolojik danışman olarak uyum sorunları ile ilgileniriz. Ders vermeyiz. Bu sepetten kendi alanımda çalışma yapamıyorum ve köreliyorum”(-Ö9).

“Aslında alanımla alakalı bir meslek dalı ama uzun vadede kendi branşımda çalışmadığım için öğrenmiş olduğum bilgileri, yöntem ve teknikleri uygulayamadığım için zamanla gerileme yaşanacağını düşünüyorum”(-Ö1).

“Teorik açıdan tekrarlanmayan bilgiler unutulabiliyor fakat ben eklektik bir yöntem izleyerek kendi alanımda her zaman aktif olmaya çalışıyorum. Branşındaki gerilemeyi bu şekilde bir nebze olsun azaltmaya çalışıyorum”(-Ö12).

“Her öğretmenin kendi branşında derse girmesi gerektiğini düşünüyorum. Ben eğitim ve öğretim konusunda kendi alanımda gerilediğimi düşünüyorum”(-Ö11).

“Alanımda sınırlı bir eğitim veriyorum. Öğretim ise hiç veremiyorum. Kendi alanımı derslerde hiçbir şekilde kullanamıyorum. Branşında ders esnasında kullanmış olduğum yöntem ve teknikleri hiçbir şekilde uygulayamıyorum. Korkarım ki zaman ilerledikçe kendi branşında daha kötü duruma düşeceğim diye endişe ediyorum”(-Ö14).

Eğitim öğretim faaliyetlerine dahil olan tüm öğrencilerin, kendilerine en uygun olan eğitim ortamına yerleştirildikten sonra, programdaki kazanımlara ulaşmaları hedeflenmektedir. Öğrenciler için hedeflenen kazanımların gerçekleşmesi, eğitim ortamında bulunan paydaşların eğitim ortamlarında kullanılabilir yöntem ve gelişmelere açık olmasıyla mümkün olabilecektir. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitim öğretim programlarının içinde çeşitli dersler ve alan dersleri bulunmaktadır (MEB, 2019). Görsel sanatlar, müzik, din kültürü ve ahlak bilgisi, bilgisayar ve eğitim teknolojileri, beden eğitimi ve spor, teknoloji tasarım gibi atölye dersleri, öğretim programlarının tüm kademelerinde olduğu gibi özel eğitim ortamlarında da, bu ortamlarda eğitim gören öğrencilerin yararlanması gereken derslerdendir (Bozkurt, 2017). Türkiye'de yapılan yasal düzenlemeler, özel eğitime ihtiyaç duyan bireylerin eğitsel ve mesleki gelişimlerinin en hızlı ve en nitelikli şekilde sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, özel eğitim okulları ve sınıflarında branş derslerinin yürütülmesi, ilgili branş öğretmeni ile özel eğitim sınıf öğretmeni tarafından birlikte gerçekleştirilmektedir. Ancak bu süreçte zaman içinde bazı değişiklikler yapılmıştır. 2006 yılında çıkarılan MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (ÖEHY), 2012 yılında yaptığı bir değişiklikle, özel eğitim sınıflarında branş derslerinin yürütülmesinin, özel eğitim öğretmeni ve branş öğretmenin ortak sorumluluğunda olduğunu belirtmiştir. Bu düzenlemeye göre, meslek dersleri, özel yetenek gerektiren dersler ve din kültürü ile ahlak bilgisi dersine, ilgili alandan mezun öğretmenlerin girmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, sınıf öğretmeni, alan öğretmenin girdiği derslere katılarak destek sağlamaktadır.

Ancak, bu düzenlemede branş öğretmenlerinin özel eğitim öğretmeni gibi bir rol üstlenmeleri beklenmektedir. Bu durum, branş öğretmenlerinin kendi alanlarında derinleşmelerini ve gelişmelerini engellemektedir. Çünkü, branş öğretmenlerinin sorumluluğunun artması, onların uzmanlık alanlarına odaklanmalarını zorlaştırmakta, özel eğitim öğretmenliği gibi geniş bir sorumluluk yelpazesi içinde eğitim vermek, branş öğretmenlerinin profesyonel gelişimlerine olumsuz etkilerde bulunabilmektedir.

2018 yılında yapılan bir diğer düzenleme ile ilkökul, ortaokul ve lise kademelerinde derslerin çoğunun özel eğitim öğretmenleri tarafından verilmesi öngörülmüştür. Ancak, din kültürü ve ahlak bilgisi, görsel sanatlar, müzik ve beden eğitimi dersleri ile meslek dersleri yine ilgili branş öğretmenleri tarafından verilmektedir. Bu derslerde, branş öğretmenlerinin özel eğitim öğretmenleriyle birlikte çalışarak dersin işlenişine destek olmaları gerektiği belirtilmiştir. Bu değişiklik, branş öğretmenlerinin görev ve sorumluluklarını net bir şekilde belirlese de, yine de branş öğretmenlerinin kendi alanlarında daha derinlemesine uzmanlaşmalarını engelleyebilecek bir durum yaratmaktadır.

Branş öğretmenlerinin özel eğitim sürecindeki görevleri, kendi alanlarında gelişim gösterme fırsatlarını kısıtlamakta ve profesyonel gelişimlerine olumsuz etki yapmaktadır. Bu dengeyi sağlamak, özel eğitimde verimliliği artırmak ve branş öğretmenlerinin de kendi alanlarında derinleşmelerine olanak tanımak adına daha esnek bir düzenleme yapılması gerekebilir.

3.5. Özel Eğitim Öğretmenliğinin Uzmanlık Gerektiren Bir Meslek Dalı Olduğuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Araştırmaya katılan branş öğretmenlerinin özel eğitim öğretmenliğinin uzmanlık gerektiren bir meslek dalı olduğuna ilişkin öğretmen görüşleri Tablo 6 'da yer verilmiştir.

Tablo 6: *Özel Eğitim Öğretmenliğinin Uzmanlık Gerektiren Bir Meslek Dalı Olduğuna İlişkin Öğretmen Görüşleri*

Alt tema	Kodlar	f	Frekans
Uzmanlık	Yöntem	4	Ö6, Ö11, Ö12, Ö15
	Teknik	4	Ö11, Ö12, Ö15, Ö17
	Formasyon	3	Ö9, Ö11, Ö16
Eğitim	Plan	3	Ö2, Ö13, Ö14
	Program	3	Ö2, Ö13, Ö14
Akademik	Öğrenme psikolojisi	2	Ö10, Ö14
	Gelişim psikolojisi	3	Ö1, Ö10, Ö14
	Davranış psikolojisi	3	Ö1, Ö10, Ö14

Tablo 6'da görüldüğü üzere özel eğitimde çalışan branş öğretmenlerinin çoğunluğu Özel eğitim öğretmenliğinin uzmanlık gerektiren bir meslek dalı olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerden sekizi özel eğitim öğretmenliğinin özel yöntem ve teknikleri kullanmayı gerektirdiğini söylemişlerdir. Bunlardan dördü yöntemler konusunda sıkıntı yaşadıklarını, dördü ise teknikler konusunda sıkıntı yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin üçü özel eğitim öğretmenliğinin özel pedagojik formasyon gerektirdiğini belirtmişlerdir. Ders esnasında özel eğitim programları konusunda üç öğretmen problem yaşadığını belirtmiştir. Planlama konusunda ise üç öğretmen bu işin özel bir plan dahilinde yapılması gerektiğini, bu nedenle özel eğitim öğretmenliği plan ve programları konusunda seminer, kurs tarzı programlar yapılarak öğretmenlerin bilgilerinin artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Akademik eksikleri dile getiren sekiz öğretmen vardır. Bunlardan ikisi özel eğitimde çalışan branş öğretmenlerinin öğrenme psikolojisi konusunda yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir. Diğer üç öğretmen ise özel

eğitimde çalışan branş öğretmenlerinin gelişim psikolojisi konusunda yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle üç öğretmen ise özel eğitimde en önemli olanın davranış psikolojisi olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin davranış psikolojisi konusunda eğitimlerinin eksik olduğunu, özel eğitim öğrencilerinin davranışlarının sürekli değişebildiğini bu nedenle bu akademik konunun özel eğitimde ihmal edilemeyeceğini belirtmişlerdir. Bu alanda seminerlere, akademik desteğe ihtiyaç olduğunu söylemişlerdir.

Branş öğretmenlerinin konuyla ilgili görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Kesinlikle uzmanlık gerektiriyor. Teori yanında sahada zaman geçirmek, öğrencilerle çokça çalışmak gerekiyor”(-Ö6).

“Evet, katılıyorum. Teorik alandan daha çok pratik alanda bir uzmanlaşmanın olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü genelde teori ile pratik uyuşmayabilir. Bu özel eğitimde daha da fazla pratikte çok fazla değişik durumlarla karşılaşılabilir”(-Ö15).

“Evet, özel eğitim öğretmenliği yalnızca bu alanda formasyon sahibi öğretmenler tarafından yapılmalıdır”(-Ö16).

“Kesinlikle evet. Düzenli olarak kurs, seminer vb. çalışmaların yapılması kanaatindeyim”(-Ö2).

“Kesinlikle katılıyorum. Farklı engelle sahip öğrencilerin niteliklerini iyi bilmek gerekiyor. Ayrıca psikolojinin alt dallarına da hâkim olmak gerekiyor. Örneğin öğrenme psikolojisi, gelişim psikolojisi, davranış psikolojisi”(-Ö10).

“Özel eğitim öğretmenliği hem uzmanlık hem tecrübe gerektiren bir eğitim dalıdır. Bu konunun uzmanı olmayan öğretmen zorlanacaktır, uzman bir öğretmenin olması şarttır”(-Ö11).

“Kesinlikle katılıyorum. Bu tip öğrencilerin çok fazla davranışsal sorunları olduğu için onları anlamak ve gerekli müdahaleleri yapabilmek açısından davranış psikolojisi, gelişim psikolojisi gibi uzmanlık gerektiren eğitimleri almak gereklidir”(-Ö14).

“Geniş ve kapsamlı bir alan olduğu için uzmanlığın şart olduğunu düşünüyorum. Örneğin öğrenciye akademik bilgiyi sağlama konusunda istemeden yanlış öğretim yöntem ve tekniği kullanarak öğrencide yanlış öğrenmelere, yanlış kodlamalara sebebiyet verebilir. Maalesef ilk başta yanlış olarak kodlanan bilgileri doğru bilgilere çevirmek çok zordur”(-Ö12).

“Evet, özel çocuklara özel davranan öğretmenler olmalıdır. Özel eğitim uzmanlığı olan, hastalıkların özelliklerini bilen, davranış psikolojisini bilen, öğretmenlere ihtiyaç vardır. Ayrıca birçok beceri alanına da ihtiyaç duyulmaktadır”(-Ö1).

“Kesinlikle katılıyorum. Özel eğitim öğretmenliği tamamen formasyon gerektiren ayrı bir disiplindir. Uzun yıllardır lisans programı olan bu bölümün uzmanları eliyle yürütülmelidir”(-Ö9).

“Evet, katılıyorum. Çünkü özel eğitim özel öğrenciler ile yapılan uzmanlık gerektiren bir alandır. Öğrenciyi iyi tanımak gerekir. Ona uygun verilecek eğitimi ve programı yazmak gerekir. Bu da tabiki uzmanlık gerektirir”(-Ö18).

“Evet, kesinlikle katılıyorum. Bu alanda çocukları tanımak gerekiyor. Çocukların özellikleri birbirinden çok farklı bunları bilmek gerekiyor. Çok farklı sistemler uygulamamız gerekiyor. Farklı amaç ve hedeflere uygun farklı yöntem ve teknikler uygulamamız gerekiyor. Bu nedenle özel eğitim öğretmenliği uzmanlık gerektiriyor”(-Ö17).

Branş öğretmenlerinin %70’i özel eğitim öğretmenliğinin uzmanlık gerektiren bir alan olduğunu belirtmişlerdir. Özel eğitim öğretmenleri, fiziksel, zihinsel, öğrenme güçlükleri, otizm, işitme ve görme engelleri gibi farklı engelleri olan öğrencilerle çalıştıkları için, bu öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçlarına uygun öğretim stratejileri geliştirmeleri son derece önemlidir (Korkmaz ve Güngör, 2021). Özel eğitim öğretmenliği, psikoloji, pedagojik formasyon, özel eğitim teorileri ve davranışsal analiz gibi farklı alanlarda derin bilgi ve beceri gerektirir. Öğretmenlerin, sadece sınıf içi öğretim süreçlerini yönetmekle kalmayıp, aynı zamanda öğrencilerin bireysel gelişimlerini izlemeleri, ailelerle işbirliği yapmaları ve gerektiğinde diğer sağlık profesyonelleriyle iletişim kurmaları da büyük önem taşır. Bu nedenle, öğretmenlerin multidisipliner bir yaklaşım benimsemeleri kaçınılmazdır (Alptekin, 2016). Özel eğitim öğretmenleri, öğrencilerin hem akademik hem de duygusal gelişimlerini desteklemekle sorumludur. Bu öğrenciler, bazen duygusal veya davranışsal zorluklarla da karşılaşabilirler. Uzmanlar, özel eğitim öğretmenlerinin bu tür durumlarla başa çıkabilmek için psikolojik destek ve rehberlik konularında da bilgi sahibi olmalarını önermektedir (Şimşek ve Arslan, 2019). Özel eğitim öğretmenlerinin, her öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına göre özelleştirilmiş eğitim programları hazırlamaları gerekmektedir. Bu programlar, öğrencinin güçlü yönlerini öne çıkaran ve zayıf alanlarını geliştirmeyi amaçlayan kişiye özel bir yaklaşım içermelidir. Uzmanlar, öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim planları (BEP) hazırlama

ve uygulama konusunda uzmanlaşmalarının önemini vurgulamaktadır (Hakkı ve Yavuz, 2018). Farklı engel türleri (örneğin otizm spektrum bozukluğu, öğrenme güçlükleri, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, işitme ve görme engelleri) kendine özgü eğitim yaklaşımları ve stratejileri gerektirir. Bu nedenle, öğretmenlerin belirli bir engel türünde uzmanlaşarak, o alandaki özel eğitim teknikleri konusunda derin bir bilgiye sahip olmaları beklenir (Yıldız ve Taş, 2022). Uzmanlar, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki gelişimlerini sürekli olarak sürdürmelerini önerir. Çünkü özel eğitim alanındaki araştırmalar, yöntemler ve politikalar sürekli bir değişim içindedir. Bu nedenle öğretmenlerin, yeni eğitim metotlarına ve stratejilerine açık olmaları önemlidir. Özel eğitim öğretmenliği, öğrencilerin sadece okulda değil, aynı zamanda evde ve toplumda da desteklenmelerini gerektirir (Demirtaş, 2021). Uzmanlar, öğretmenlerin ailelerle etkili bir iletişim kurmasının önemini vurgular. Bu, ailelerin eğitim sürecine aktif olarak katılmalarını ve öğrencinin gelişimini desteklemelerini sağlar (Batu, 2018). Özel eğitim öğretmenliği, yalnızca belirli bir alanda öğretim yapmanın ötesinde, öğrencilerin tüm gelişimsel ihtiyaçlarını dikkate alarak bütüncül bir yaklaşım benimsemeyi gerektirir. Bu nedenle, özel eğitim öğretmenliği mesleği, kapsamlı bilgi, beceri ve sürekli bir uzmanlık gerektiren bir alan olarak kabul edilmektedir (Aydoğan ve Arıkan, 2020).

3.6. Özel Eğitim Öğretmenliği Yaparken Fiziksel Sorunlar

Araştırmaya katılan branş öğretmenlerinin özel eğitim öğretmenliği yaparken karşılaştıkları fiziksel sorunlarına Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7: Özel Eğitim Öğretmenliği Yaparken Karşılaşılan Fiziksel Sorunlara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Alt tema	Kodlar	f	Katılımlar
Fiziksel	İtme	4	Ö1, Ö3, Ö9, Ö17
	Vurma	5	Ö1, Ö3, Ö9, Ö12, Ö17
	Sarıma	3	Ö3, Ö12, Ö17
Temas	Saldırganlık	4	Ö1, Ö3, Ö9, Ö17
	Şiddet	4	Ö3, Ö9, Ö12, Ö17
Mekân	Okul	3	Ö4, Ö6, Ö15
	Bahçe	3	Ö4, Ö6, Ö15

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğretmenler hem ders esnasında hem de okul içinde fiziksel sorunlarla karşılaşmışlardır. Öğretmenlerden dördü öğrencilerin bazen bilerek bazen de bilmeyerek kendilerini ittiklerini belirtmişlerdir. Diğer beş öğretmen ise öğrencilerin davranışlarının sürekli değiştiğini kriz anında veya hiç beklemediğin bir anda vurabildiklerini söylemişlerdir. Sevinç anında veya hiç sebebi olmadan öğrencilerin sarıldığını dört öğretmen belirtmiştir. Temasın kesinlikle yasak olduğunu dile getirmelerine rağmen saldırganlık davranışları gösterenlerin olduğunu dört öğretmen belirtmiştir. Şiddete meyilli olanların olduğunu, sebepsiz yere kendilerine, öğretilene veya sınıf ortamına şiddet uygulayıp zarar verebildiklerini dört öğretmen belirtmiştir. Okulun fiziki yapısının özel eğitim ortamına uymadığını üç öğretmen dile getirmiştir. Okul bahçesinin öğrencilerin rahatlayacağı, vakit geçirebileceği şekilde diyazn edilmesi gerektiğini üç öğretmen belirtmiştir.

Branş öğretmenlerinin konuyla ilgili görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Evet, karşılaşıyorum. Her öğrencinin motor becerileri farklı olduğu için ve öğrenci kendine özel olduğu için onların bu özelliklerine göre farklı çalışmalar yaptırmaya çalışıyorum. Sınıf ortamını onlara uygun şekilde düzenlemeye gayret gösteriyorum”(-Ö4).

“Evet, karşılaşıyorum. Bazen sebepsiz yere itmeleri, vurmaları, saldırganlık şeklinde şiddetli hareketleri olabiliyor. Uzmanlık gerektirdiği için çözümlerde tereddüt yaşıyorum”(-Ö3).

“Öğrencilere istendik davranış değişiklikleri kazandırmak için bazen fiziksel müdahaleler gerekiyor. Öğrenciler bazen saldırganlaşıyor ve onları sakinleştirmek, korumak gerekiyor”(-Ö10).

“Evet, karşılaşıyorum. Okul binasının fiziksel durumu özel eğitim için uygun değil. Öğrencilerin rahatlayabileceği, çeşitli aktiviteler yapabileceği, gezip dolaşabileceği bir okul bahçesi gereklidir. Bu nedenle özel eğitim okullarının bina ve bahçeleri normal okullar gibi olmamalıdır”(-Ö15).

“Öğretim materyalleri olarak sınıflar daha donanımlı olmalıdır. Okulun fiziki şartları öğrenciler için iyileştirilmelidir.”(-Ö6).

“Evet, karşılaşıyorum. Öğrencilerin itme, vurma, şiddet saldırılarına maruz kalabiliyorum. Dersten çıkma isteği, derse girmeme istekleri olabiliyor. Bu durumlarda fiziksel güç kullanmak gerekiyor. Öğrenciler de bana karşı direnir fiziksel güç uygulayabiliyorlar”(-Ö17).

“Ben hafif düzeyde otizm sınıfının öğretmenliğini yapıyorum. Öğrencilerden bana karşı fiziksel bir sorun görmedim. Fakat sevindiklerinde vs. bana sarılma eğilimlerinin olduğunu görüyorum. Onlara kesin bir sınır koyarak temasın yasak olduğunu sevecen ve onların anlayabileceği bir dille aktarıyorum”(-Ö12).

“Lise kademesi olduğu için öğrenciler çok hareketli. Ayrıca öğrencilerin öngörülemez fiziksel davranışları olduğu için sorunlar yaşıyorum”(-Ö9).

“Özel eğitim öğrencilerinde davranış problemleri görüldüğü için saldırganlık, şiddet, vurma gibi davranış problemleri yaşanabilmektedir. Sahip olduğu hastalığa eşlik eden farklı fiziksel rahatsızlıkları da olabilmektedir. Yürümekte, konuşmakta güçlük yaşamaktadırlar”(-Ö1).

Branş öğretmenlerinin %90'ı, ders esnasında veya ders dışında fiziksel sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalara göre, bu sorunların çoğu, öğrenciden, sınıftan ve okuldan kaynaklanmaktadır. Eğitim uzmanları, sınıf içindeki alanın öğretmenler ve öğrenciler için fiziksel açıdan uygun bir şekilde düzenlenmesini önermektedir. Ayrıca, sınıf düzenlemeleri ve eğitim materyallerinin, öğretmenin fiziksel rahatlığını göz önünde bulunduracak biçimde tasarlanması gerektiği vurgulanmaktadır Booth, Ainscow ve West (2018).

Bazı özel eğitim öğrencilerinin günlük ihtiyaçları, öğretmenlerden fiziksel müdahale gerektirebilir. Bu tür müdahaleler, öğretmenin fiziksel sağlığını olumsuz yönde etkileyebilir. Özellikle motor becerileri sınırlı olan öğrencilerle çalışan öğretmenler, tuvalet ihtiyacı veya yemek yeme gibi temel aktivitelerde sürekli olarak fiziksel destek sağlamalıdır. Uzmanlar, öğretmenlerin bu fiziksel müdahaleleri yaparken dikkatli olmaları gerektiğini ve kendi sağlıklarını göz önünde bulundurmalarını önermektedirler. Ayrıca, öğretmenlerin, öğrencilerin bağımsızlıklarını geliştirmeye yönelik stratejiler kullanarak fiziksel yüklerini hafifletmeleri gerektiği ifade edilmektedir Schumacher, Mott ve Williams (2019).

Fiziksel engelleri olan öğrenciler, genellikle hareket kabiliyeti sorunları yaşar. Bu durum, öğrencilerin merdiven çıkmak, yürümek, koşmak veya uzun süre oturmak gibi günlük aktivitelerini zorlaştırabilir. Bu öğrenciler, tekerlekli sandalye veya yürüteç gibi yardımcı cihazlar kullanmak zorunda kalabilirler. Fiziksel engelleri olan öğrencilerin sınıf ortamında karşılaştıkları zorlukların eğitim sürecini daha karmaşık hale getirdiğini belirtmektedir. Öğrencilere uygun hareket alanı sağlamak, sınıf düzenlemelerini bu ihtiyaçlara göre yapmak ve fiziksel terapi desteği sunmak, öğrencilerin daha bağımsız olmalarına yardımcı olabilir (Miller ve Rose, 2021).

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı, branş öğretmenlerinin özel eğitim öğretmenliği yaparken karşılaştıkları sorunları ortaya koymak, bu sorunların yetkililer tarafından fark edilmesini sağlamak ve sorunların çözülmesi için gerekli adımların atılmasına katkıda bulunmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için görüşme formları ile öğretmenlerin görüşleri toplanmıştır. Bu bulgular değerlendirilmeye alınmış, öğretmenlerin özel eğitim öğretmenliği yaparken karşılaştıkları sorunlar ortaya çıkarılmıştır.

Özel eğitim öğretmenliği yaparken karşılaşılan psikolojik sorunların öğretmenleri davranışsal olarak yıpratmış görülmüştür. Özel eğitim öğretmenliği yaparken öğretmenlerimizde davranış bozuklukları, depresyon, stres, vicdan ve üzüntü, duygusal yıpranmışlık, psikolojik yıpranmışlık, öfke kontrolü gibi psikolojik sorunlara yol açtığı tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular bunu destekler niteliktedir. Psikolojik sorunlar insan yaşamını olumsuz etkileyen, insan yaşamını sıkıntıya sokan sorunlardır. İnsanın kendi ile ailesi ve çevresi ile iletişim ve ilişki kurmasını engeller. Sağlıklı bir yaşam sürmemesine neden olur.

Bu araştırmada, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin karşılaştığı psikolojik sorunlar üzerinde yapılan analiz, özel eğitim öğretmenliğinin duygusal ve psikolojik açıdan zorlu bir meslek olduğunu göstermektedir. Tablo 2 ve öğretmen görüşleri incelendiğinde, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin karşılaştığı psikolojik sorunların çeşitliliği, bu mesleğin profesyonelleri üzerindeki baskıların ne kadar fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin karşılaştığı en yaygın psikolojik sorunlar arasında stres, tükenmişlik, duygusal yıpranmışlık ve öfke kontrolü problemleri yer almaktadır. Bu bulgular, literatürdeki önceki çalışmaları desteklemektedir. Hamama (2013); Stempien ve Loeb (2002) Özel eğitim öğretmenlerinin iş yüklerinin fazlalığı ve öğrencilerin farklı gereksinimlerinin karşılanmasında yaşanan zorlukların, öğretmenlerde yüksek düzeyde stres ve tükenmişlik yarattığını vurgulamaktadır. Bu öğretmenlerin, sürekli dikkat ve ilgiyi gerektiren bir çalışma ortamında bulunmaları, psikolojik sağlığı olumsuz etkileyebilecek bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle duygusal yıpranmışlık ve vicdanî üzüntü gibi belirtiler, öğretmenlerin öğrencilerinin yaşadığı zorluklara karşı duyduğu empati ve merhametten kaynaklanmaktadır. Bu durum, öğretmenlerin zamanla duygusal olarak tükenmelerine ve psikolojik olarak zarar görmelerine neden olabilmektedir. Emery ve Vandenberg (2010) Özel eğitim öğretmenlerinin, öğrencilerinin özel durumları ve ihtiyaçları nedeniyle duygusal olarak yük altında olduklarını ve bu yükün uzun vadede tükenmişlik sendromuna yol açabileceğini belirtmektedir.

Öğretmenlerin yaşadığı stresin kaynağı, sadece öğrencilerin ihtiyaçlarıyla başa çıkma sürecinin zorluğu değil, aynı zamanda mesleğin getirdiği sorumlulukların ağır olmasıdır. Öğretmenlerin, öğrencilerin davranışlarını

kontrol etmekte zorlanmaları ve değişken ruh halleriyle başa çıkma konusunda yaşadıkları güçlükler, onları psikolojik olarak etkileyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Ayrıca, işteki bu yüksek taleplerin, öğretmenlerin sosyal ve ailevi hayatlarını da olumsuz yönde etkileyebileceği gözlemlenmiştir. Bu da öfke kontrolü problemleri, konsantrasyon bozukluğu ve saldırgan davranışlar gibi belirtilere yol açmaktadır.

Özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin karşılaştığı psikolojik sorunlar, öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini ve öğrencilerine sağladıkları eğitimi doğrudan etkileyebilecek unsurlardır. Özellikle tükenmişlik sendromunun, öğretmenlerin motivasyonunu düşürmesi ve öğrencilere sağladıkları eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemesi mümkündür. Bu nedenle, özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik destek alması ve mesleki dayanıklılıklarını artıracak önlemler alınması önemlidir.

Sonuç olarak, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin, mesleklerinin doğası gereği yoğun duygusal yükler taşımakta ve çeşitli psikolojik sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunların öğretmenlerin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisi büyük olup, uzun vadede öğretmenlerin meslek hayatını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu bağlamda, özel eğitim öğretmenlerine yönelik psikolojik destek ve mesleki gelişim programlarının oluşturulması, hem öğretmenlerin psikolojik iyilik halleri için hem de öğrencilerin eğitim süreçlerinin daha verimli hale gelmesi için önemli bir gerekliliktir.

Bu araştırmada, mesleki yeterlilik sorunlarına ilişkin bulgular, özel eğitim alanında karşılaşılan zorlukların öğretmenlerin profesyonel gelişimini doğrudan etkileyen önemli faktörler olduğunu ortaya koymaktadır. Tablo 3 ve öğretmen görüşleri, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerini arttırmak için daha fazla eğitimsel destek ve mesleki gelişim fırsatına ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

Öğretmenlerin yaşadığı mesleki yeterlilik sorunları, genellikle eğitim sürecindeki eksiklikler ve deneyim eksikliklerinden kaynaklanmaktadır. Çoğu öğretmen, özel eğitim alanında aldıkları seminer ve kursların yetersiz olduğunu vurgulamış, bu eksikliklerin kendilerini yeterince yetkin hissetmelerine engel olduğunu belirtmiştir. Bu durum, literatürde de sıklıkla dile getirilen bir sorundur. Brownell, Hirsch ve Seo (2004) Özel eğitim öğretmenlerinin sürekli mesleki gelişim gerekliliğine dikkat çekerek, öğretmenlerin yeniliklere açık olmasının, çeşitli sorunları etkili bir şekilde çözebilmesi için önemli olduğunu ifade etmektedir. Bu araştırmada da öğretmenler, kendi alanlarında uzmanlaşmalarına rağmen, özel eğitimin kendine has özelliklerine ve gereksinimlerine uyum sağlamak için sürekli eğitimlere ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Özel eğitimin doğası gereği, her öğrencinin farklı özelliklere sahip olması ve her öğrencinin gereksinimlerinin farklılık göstermesi, öğretmenlerin sürekli olarak yeni çözümler geliştirmesini zorunlu kılar. Swanson (2012); Chia ve Elangovan (2015) tarafından vurgulanan bu durum, özel eğitim öğretmenlerinin, her öğrenciye özgü bireysel yaklaşımlar geliştirmesini ve bu yaklaşımlarda deneyim kazandıkça daha profesyonel bir tutum sergileyebilmelerini gerektirir. Ancak, öğretmenler bu deneyimi yalnızca zaman içinde kazandıklarını ve başlangıçta kendilerini yeterince yetkin hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu, özel eğitim öğretmenlerinin, alanlarındaki deneyimsizlik nedeniyle karşılaştıkları mesleki yetersizliklerin, zamanla öğrenme ve uygulama yoluyla aşılabileceğini göstermektedir.

Öğretmenlerin karşılaştığı bir diğer önemli mesleki yeterlilik sorunu da problem çözme ve adaptasyon becerileriyle ilgilidir. Öğretmenlerin, karşılaştıkları her duruma uygun çözümler geliştirememeleri, kendilerini profesyonel olarak yetersiz hissetmelerine yol açmaktadır. Gebbi (2012) Özel eğitim öğretmenlerinin sürekli mesleki gelişim için çeşitli seminer ve kurslarla desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu destek, öğretmenlerin karşılaştıkları zorluklara daha etkin çözümler üretmelerine ve öğrencilerin ihtiyaçlarına daha uygun eğitim stratejileri geliştirmelerine olanak tanıyacaktır.

Sonuç olarak, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerini arttırmaları, öğrencilerin eğitim süreçlerini daha verimli hale getirebilmek için kritik öneme sahiptir. Öğretmenlerin yaşadıkları yetersizlikler, onların mesleki gelişim sürecinde karşılaştıkları önemli engelleri yansıtmaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlere yönelik sürekli mesleki gelişim programları, seminerler ve kurslar aracılığıyla destek sağlanması, özel eğitimdeki başarının artırılması için gereklidir. Ayrıca, öğretmenlerin deneyim kazandıkça, öğrencilere yönelik uyguladıkları yöntemlerin etkinliği artacak ve bu süreçte kendilerini daha yetkin hissedeceklerdir. Özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin profesyonelliklerini geliştirmelerine olanak tanıyan bu tür girişimler, hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin gelişim süreçlerine olumlu katkılar sağlayacaktır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin öğrencilerin davranışlarını anlamlandırmada önemli zorluklarla karşılaştıklarını ortaya koymaktadır. Tablo 4 ve öğretmen görüşlerinden yola çıkarak, öğrencilerin duygularını, hissettiklerini ve ne gibi tepkiler verebileceklerini anlama konusunda öğretmenlerin çoğunun zorlandığı söylenebilir. Özellikle, öğretmenlerin davranışları gözlemleyerek anlamlandırma, tepkilerde farkındalık oluşturma ve duygusal değişimleri anlamada güçlük yaşadıkları vurgulanmaktadır. Bu durum, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin yalnızca akademik değil, aynı zamanda duygusal ve davranışsal becerilerini de geliştirmeleri gerektiğini göstermektedir.

Öğrencilerin davranışları, özellikle özel eğitim alanındaki çocuklar için, genellikle öngörülemez ve değişken olabilmektedir. Otizmlili bireyler, tipik gelişim gösteren akranlarına göre daha sık ve yoğun davranışsal sorunlar sergileyebilir. Bu da özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin, öğrencilerin ruh hallerini, duygusal durumlarını ve davranışlarını doğru bir şekilde anlamlandırma konusunda daha fazla çaba sarf etmelerini gerektirmektedir. Öğretmenler, bazen öğrencilerinin davranışlarını gözlemleyerek ve duygularını anlamaya çalışarak tepkilerini tahmin edebilseler de, her zaman doğru bir öngöründe bulunamamakta, bu da öğretmenlerin kendilerini yetersiz hissetmelerine yol açmaktadır.

Öğrencilerin duygularındaki ve davranışlarındaki değişkenlik, öğretmenlerin etkili bir müdahale geliştirmesini zorlaştırmaktadır. Hyman, Levy ve Myers (2020) tarafından yapılan araştırmalar, otizmlili bireyler için çeşitli davranışsal müdahale türlerinin etkili olduğunu ve bu müdahalelerin eğitimciler ve aileler tarafından kabul gördüğünü ortaya koymaktadır. Uygulamalı Davranış Analizi (ABA), özellikle otizmlili bireylerin davranışlarını değiştirmek ve bağımsızlıklarını artırmak için güçlü bir müdahale aracıdır. Bu alandaki bilimsel temele dayanan araştırmalar, ABA'nın öğrencilerin duygusal ve davranışsal gelişimlerinde önemli rol oynadığını ve öğretmenlerin bu tür bir eğitimle donatılmasının büyük faydalar sağlayacağını göstermektedir.

Ancak, bu tür bir müdahale sürecine etkin bir şekilde katılabilmek için öğretmenlerin gerekli bilgi, donanım ve uzmanlığa sahip olmaları gerekmektedir. Öğrencilerin her birinin kendine özgü özelliklere sahip olduğu ve davranışlarının zaman içinde değişebileceği göz önünde bulundurulduğunda, öğretmenlerin sürekli eğitim ve deneyim kazanarak daha etkili bir gözlemci olmaları önemlidir. Öğretmenlerin öğrencilerin davranışlarını ve tepkilerini doğru bir şekilde anlamaları, sadece öğrencilerin gelişimini desteklemekle kalmaz, aynı zamanda öğretmenlerin duygusal yıpranmışlıklarını da önler.

Öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin artırılması, öğrencilerin davranışlarını daha iyi gözlemlemelerine ve bu davranışlara uygun tepkiler geliştirmelerine yardımcı olacaktır. Sürekli eğitim ve uzmanlık geliştirme fırsatları, öğretmenlerin öğrencilerin davranışlarını ve duygusal durumlarını daha iyi anlamalarına olanak tanıyacaktır. Ayrıca, öğretmenlerin duygusal farkındalıklarını geliştirmeleri ve davranışsal analiz tekniklerine hâkim olmaları, eğitim süreçlerinde karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olacaktır. Bu bağlamda, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerine yönelik mesleki gelişim programlarının artırılması, hem öğretmenlerin iş performansını hem de öğrencilerin gelişimini olumlu yönde etkileyecektir.

Sonuç olarak, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin öğrencilerin davranışlarını ve duygusal durumlarını anlamaları, eğitim süreçlerinin başarılı bir şekilde yürütülmesi için kritik bir beceri alanıdır. Öğretmenlerin karşılaştıkları bu zorlukların üstesinden gelmeleri için daha fazla eğitim ve uzmanlık desteğine ihtiyaç duydukları açıktır. Eğitimcilerin, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına göre davranışsal müdahale yöntemlerini kullanabilme yetkinliklerinin artırılması, her iki tarafın da gelişimini ve iş birliğini güçlendirecektir.

Bu araştırmanın bulguları, branş öğretmenlerinin özel eğitimdeki rollerinin, kendi alanlarındaki gelişimlerini olumsuz şekilde etkilediğini ve mesleki anlamda bir gerilemeye yol açtığını ortaya koymaktadır. Tablo 5'te yer alan öğretmen görüşlerinden yola çıkarak, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin bir kısmının, kendi alanlarında gerilediklerini düşündükleri anlaşılmaktadır. Branş öğretmenlerinin, özel eğitim öğretmenliği yaparken alanlarındaki gelişmeleri takip edemedikleri ve branşlarına ait yöntemleri uygulayamadıkları için mesleki becerilerinin körelendiğini dile getirmeleri, bu öğretmenlerin kendi branşlarında yeterli eğitim fırsatlarına sahip olmadıklarını ve bu durumun onların profesyonel gelişimlerini engellediğini göstermektedir.

Öğretmenlerin görüşlerinden anlaşıldığı üzere, branş öğretmenlerinin özel eğitim ortamlarında kendi alanlarında etkili olabilmesi için yeterli fırsat ve destek bulamadıkları, aynı zamanda öğretim süreçlerinde kendi branşlarına dair yöntem ve teknikleri uygulama şanslarının sınırlı olduğu görülmektedir. Bu da öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin azalmasına ve alanlarında gerilemelerine yol açmaktadır. Bir müzik öğretmeni ya da Türkçe öğretmeni gibi branş öğretmenlerinin, özel eğitim öğretmenliği yapmalarının beklenmesi, hem öğretmenlerin kendi branşlarındaki gelişimlerini engellemekte hem de eğitim sürecinin etkinliğini düşürmektedir. Bu öğretmenlerin kendi alanlarında çalışmadıkları sürece uzmanlıklarını kaybetmeleri, eğitim süreçlerinin verimsizliğine yol açmaktadır.

Öğretmenlerin kendi alanlarındaki gelişmeleri takip edememeleri ve alan dışı çalışmaya zorlanmaları, aynı zamanda özel eğitimdeki öğretim yöntemlerine de olumsuz etkiler yapmaktadır. Eğitim programları, her öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına uygun şekilde yapılandırılmalıdır. Ancak, öğretmenlerin hem kendi branşlarını hem de özel eğitim gereksinimlerini yönetmeye çalışmaları, her iki alanda da verimsizliğe yol açabilmektedir. Öğrencilerin hedeflenen kazanımlara ulaşabilmesi için, eğitim ortamındaki tüm paydaşların uygun eğitim ve öğretim tekniklerine sahip olmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, branş öğretmenlerinin, özel eğitim öğretmenleriyle iş birliği yaparak eğitim sürecine dahil olmaları önemli olsa da kendi alanlarında da derinleşmelerine olanak tanıyacak bir eğitim yapısının oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Türkiye’de özel eğitim alanındaki düzenlemeler, branş öğretmenlerinin sorumluluklarını genişletmiş, ancak bu durum öğretmenlerin kendi alanlarında gelişmelerini kısıtlamıştır. MEB’in 2006 ve 2012 yıllarında yaptığı düzenlemeler, branş öğretmenlerinin özel eğitim sürecine dahil olmalarını öngörse de bu durum öğretmenlerin kendi uzmanlık alanlarında gerilemelerine yol açmaktadır. Eğitim ve öğretimde daha derinlemesine uzmanlık gerektiren branş derslerinde, branş öğretmenlerinin sadece destekleyici bir rol üstlenmesi, onların mesleki gelişimlerine zarar vermemek için önemlidir. Bu bağlamda, branş öğretmenlerinin, özel eğitim öğretmenliği sürecine katılımını engelleyen bir esneklik sağlanması, hem öğrencilerin eğitim sürecinin verimliliğini artırır hem de öğretmenlerin profesyonel gelişimlerini destekler.

Özel eğitim öğretmenlerinin, branş öğretmenleriyle birlikte çalışması gerektiği doğru olmakla birlikte, öğretmenlerin kendi alanlarında gelişebilmeleri için daha esnek ve dengeli bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Örneğin, branş öğretmenlerinin özel eğitim öğretmenliği gibi farklı sorumlulukları üstlenmek yerine, daha fazla kendi branşlarında eğitim alarak daha derinlemesine uzmanlaşmalarına olanak sağlanmalıdır. Böylece, özel eğitim öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin hem kendi alanlarında hem de iş birliği içinde eğitim süreçlerini daha verimli bir şekilde yürütebilmeleri mümkün olacaktır.

Sonuç olarak, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin mesleki gelişimlerini ve verimliliklerini artırmak için, branş öğretmenlerinin kendi alanlarında derinleşmelerine imkan tanıyacak düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu düzenlemeler, hem branş öğretmenlerinin profesyonel gelişimlerine olanak tanıyacak hem de özel eğitimdeki eğitim süreçlerinin daha etkili ve verimli olmasını sağlayacaktır. Eğitimdeki verimlilik için, branş öğretmenlerinin görevlerinin net bir şekilde belirlenmesi ve kendi alanlarında gelişmelerine fırsat verilmesi, özel eğitim sürecinin başarısını artıracaktır.

Araştırmanın bulgularına göre, branş öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu özel eğitim öğretmenliğinin uzmanlık gerektiren bir alan olduğuna inanmaktadır. Öğretmenlerin %70’i, özel eğitim öğretmenlerinin yalnızca bu alanda formasyon sahibi ve uzmanlık bilgisi olan kişiler tarafından yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu görüş, özel eğitim öğretmenliğinin yalnızca temel öğretim becerileri değil, aynı zamanda derinlemesine psikolojik, pedagojik ve teknik bilgi gerektirdiği fikrini desteklemektedir (Alptekin, 2016; Şimşek ve Arslan, 2019). Ayrıca öğretmenlerin çoğu, özel eğitim öğretmenlerinin öğrencilere yönelik özel yöntemler ve teknikler kullanmasının gerektiğini, bunun da hem teori hem de pratikte uzmanlık gerektirdiğini vurgulamışlardır (Korkmaz ve Güngör, 2021).

Öğretmenlerin görüşlerine göre, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin psikolojik alt alanlar, özellikle öğrenme, gelişim ve davranış psikolojisi gibi konularda yeterli bilgiye sahip olmaları büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlerin bu alanda eksiklikler yaşadıkları ve sürekli değişen öğrenci davranışlarına uygun müdahaleler yapabilmek için psikolojik eğitimlere ihtiyaç duyduklarını belirttikleri görülmektedir. Bu durum, Şimşek ve Arslan (2019) tarafından da dile getirilen bir konudur; uzmanlar, özel eğitim öğretmenlerinin duygusal ve davranışsal zorluklarla başa çıkabilmek için psikolojik destek ve rehberlik konularında da derinlemesine bilgi sahibi olmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Bulgulara göre, öğretmenler aynı zamanda özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin belirli engel türleri ve bu engellere uygun eğitim yaklaşımları konusunda uzmanlaşmalarının önemini dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin %70’inin, farklı engel türlerine uygun yöntemlerin geliştirilmesi ve uygulanabilmesi için özel eğitim öğretmenlerinin derinlemesine bilgi sahibi olmaları gerektiği görüşü, Yıldız ve Taş (2022) tarafından da desteklenmektedir. Çünkü her engel türü, kendine özgü eğitim yaklaşımları gerektirir ve bu yaklaşımlar ancak alanında uzman öğretmenler tarafından etkili bir şekilde uygulanabilir.

Özel eğitim öğretmenliği, sadece akademik değil, aynı zamanda öğrencilerin duygusal ve sosyal gelişimlerini de desteklemeyi gerektiren bir alan olduğundan, öğretmenlerin multidisipliner bir yaklaşımla eğitim süreçlerini yönetmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, öğretmenlerin ailelerle etkin bir şekilde işbirliği yapmaları, öğrencilerin evde ve toplumda da desteklenmeleri için önemlidir (Demirtaş, 2021). Ayrıca, öğretmenlerin mesleki gelişimlerini sürekli olarak sürdürmeleri gerektiği, özel eğitim alanındaki araştırmalar, yöntemler ve politikaların sürekli değişim içinde olması nedeniyle önemlidir (Batu, 2018).

Sonuç olarak, özel eğitim öğretmenliği, öğrencilerin sadece akademik gelişimlerini değil, aynı zamanda duygusal, psikolojik ve sosyal gelişimlerini de dikkate alarak, tüm bu alanlarda derin bilgi ve beceri gerektiren bir meslek dalıdır. Bu bulgular, Aydoğan ve Arıkan (2020) tarafından ifade edilen görüşle paralellik göstermektedir; özel eğitim öğretmenliği mesleği, kapsamlı bilgi, beceri ve sürekli uzmanlık gerektiren bir alan olarak kabul edilmektedir. Branş öğretmenlerinin görüşleri ve literatür, özel eğitim öğretmenliği mesleğinin uzmanlık gerektiren doğasını ve bu alanda eğitimli öğretmenlerin önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Araştırmanın bulguları, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin ders sırasında ve okul içinde sıkça fiziksel sorunlarla karşılaştıklarını ortaya koymaktadır. Branş öğretmenlerinin %90’ı, öğrencilerle olan etkileşimlerinde, özellikle öğrencilerin fiziksel şiddet gösterdiği, itme, vurma ve sarılma gibi davranışlarla

karşılaştıklarını ifade etmiştir. Bu tür fiziksel sorunlar, öğretmenlerin ders esnasındaki etkinliklerini ve genel öğretim süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Öğretmenlerin çoğu, bu tür davranışlarla başa çıkabilmek için bazen fiziksel müdahalelerde bulduklarını ve bu süreçlerin, öğretmenlerin fiziksel sağlığını olumsuz yönde etkileyebileceğini belirtmişlerdir Schumacher, Mott ve Williams (2019).

Fiziksel şiddet ve agresyon gibi davranışlar, özellikle motor becerileri sınırlı olan ve fiziksel engelleri bulunan öğrencilerle çalışırken daha sık gözlemlenmektedir. Öğrencilerin her birinin motor becerileri farklı olduğundan, öğretmenler bazen fiziksel müdahale gerektiren durumlarla karşılaşabilmektedirler. Bu bağlamda, öğretmenlerin sürekli fiziksel destek sağlamak durumunda kalmaları, onların hem fiziksel hem de psikolojik sağlığını zorlayabilmektedir (Miller ve Rose, 2021). Fiziksel müdahaleler, öğretmenlerin gün boyu karşılaştığı fiziksel zorlukları artırmakta ve öğretmenin genel iş yükünü önemli ölçüde yükseltmektedir. Bu sorunların, özellikle özel eğitim sınıflarındaki sınıf düzenlemelerinin, eğitim materyallerinin ve okul yapısının, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre uygun şekilde tasarlanmasını gerektirdiği vurgulanmaktadır Booth, Ainscow ve West (2018).

Öğretmenlerin, sınıfın fiziksel yapısının özel eğitim için uygun olmaması konusunda dile getirdikleri endişeler de önemli bir bulgudur. Okul binasının ve bahçesinin, öğrencilerin rahatlayabileceği ve vakit geçirebileceği şekilde tasarlanması gerektiği, öğretmenlerin okul ortamındaki fiziksel düzenlemelerle ilgili beklentilerini yansıtmaktadır. Bu durum, fiziksel engelli öğrenciler için daha erişilebilir ve güvenli bir öğrenme ortamı sağlamak adına gereklidir. Öğrencilerin davranışlarının öngörülemezliği, özellikle lise kademesinde karşılaşılan fiziksel sorunlar, öğretmenlerin daha fazla dikkatli ve müdahaleci olmalarını gerektirmektedir (Özel, 2021).

Birçok araştırma, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin karşılaştığı bu tür fiziksel zorlukların yalnızca öğretmenlerin sağlıklarını etkilemekle kalmadığını, aynı zamanda öğretim süreçlerinin etkinliğini de azaltabileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda, sınıf düzenlemeleri, okul altyapısı ve öğretmenlerin eğitimi konusunda daha kapsamlı bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği görülmektedir. Fiziksel engelleri olan öğrencilerin, bağımsızlıklarını artırmak ve sınıf içindeki hareket kabiliyetlerini geliştirmek için fiziksel terapi desteği ve uygun sınıf düzenlemeleri büyük önem taşır (Miller ve Rose, 2021).

Öğretmenlerin bu fiziksel zorluklarla başa çıkabilmek için daha fazla uzmanlık gerektiren bir eğitim sürecine ihtiyaç duyduğu açıktır. Öğrencilerin çeşitli davranışsal sorunlarına karşı öğretmenlerin daha hazırlıklı ve donanımlı olmaları, fiziksel müdahalelerden kaçınmalarını ve öğrencilerin bağımsızlıklarını geliştirmelerine yardımcı olacak stratejiler geliştirmelerini sağlayacaktır. Ayrıca, öğretmenlerin fiziksel müdahalelerde bulunmadan önce, öğrencilerin özelliklerini ve sınıf ortamının ihtiyaçlarını göz önünde bulunduracak şekilde hareket etmeleri önemlidir.

Sonuç olarak, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin karşılaştıkları fiziksel sorunlar, öğretmenlerin sadece fiziksel sağlığını etkilemekle kalmayıp, aynı zamanda eğitimin kalitesini de doğrudan etkileyebilecek ciddi zorluklardır. Bu sorunları en aza indirmek ve daha sağlıklı bir öğrenme ortamı sağlamak için okul fiziki yapısının iyileştirilmesi, sınıf düzenlemelerinin gözden geçirilmesi ve öğretmenlerin bu konuda daha fazla eğitim alması gerekmektedir. Bu önlemler hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin daha güvenli ve verimli bir eğitim deneyimi yaşamalarına olanak tanıyacaktır.

Bu araştırma, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin karşılaştığı zorluklar ve bu zorlukların eğitim süreçlerine olan etkilerini derinlemesine incelemiştir. Öğretmenlerin yaşadığı psikolojik, mesleki yeterlilik ve öğrenci davranışlarına dair karşılaşılan güçlükler, mesleğin zorlu doğasını gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda, öğretmenlerin sürekli mesleki gelişim fırsatlarına, psikolojik desteğe ve alanlarındaki becerilerini güçlendirecek eğitimlere ihtiyaç duydukları sonucuna varılmaktadır. Ayrıca, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin daha fazla derinlemesine eğitim almaları, mesleki yeterliliklerini artırmaları ve kendi alanlarında uzmanlaşmalarına olanak sağlayacak esnek düzenlemelerin yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Mesleki gelişim programları ve seminerlerin sayısının artırılması, öğretmenlerin mesleki becerilerinin yanı sıra öğrencilerin eğitim süreçlerinin de daha verimli hale gelmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda, branş öğretmenlerinin profesyonel gelişimlerine yönelik yapılan düzenlemeler hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin gelişimine katkı sunacaktır. Bu tür düzenlemelerle, özel eğitim öğretmenliği daha etkili ve sürdürülebilir bir biçimde gerçekleştirilebilir.

Araştırma, özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik ve mesleki sorunlarını, öğrencilerin davranışlarını anlama güçlüklerini ve bu zorluklarla başa çıkma stratejilerini incelemiştir. Bulgular, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki olarak birçok zorlukla karşı karşıya olduklarını ve bu zorlukların psikolojik ve mesleki yeterlilik problemlerine yol açtığını göstermektedir. Öğretmenlerin en sık karşılaştığı psikolojik sorunlar arasında stres, tükenmişlik, duygusal yıpranmışlık ve öfke kontrolü yer almaktadır. Öğrencilerin özel gereksinimlerinin ve davranışsal zorluklarının yarattığı duygusal yük, öğretmenlerin tükenmişlik hissini artırmakta ve mesleki

sürekliliği sağlama isteğini zorlaştırmaktadır. Bu durum, özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik sağlıklarının korunmasının ve desteklenmesinin önemini vurgulamaktadır.

Ayrıca, öğretmenler mesleki yeterlilik konularında eksiklikler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle, kurslar ve seminerler gibi mesleki gelişim fırsatlarının yetersizliği, öğretmenlerin kendi alanlarında yeterli uzmanlık kazanmalarını engellemektedir. Öğretmenler, öğrencilerine daha etkili müdahalelerde bulunabilmek için daha fazla deneyim ve bilgi edinmeleri gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca, otizm veya işitme engeli gibi özel eğitim alt alanlarında daha derinlemesine bilgi edinmelerinin gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda, öğretmenlerin sürekli mesleki gelişimlerine olanak tanıyacak eğitim programlarının düzenlenmesi önem taşımaktadır.

Öğretmenler, öğrencilerin davranışlarını anlamada ve duygusal durumlarını gözlemleyerek doğru tepki vermekte de zorluk yaşadıklarını ifade etmektedir. Öğrencilerin davranışları sıklıkla öngörülemez olduğu için öğretmenler, bu davranışları doğru şekilde analiz etmekte güçlük çekmektedir. Bu durum, öğretmenlerin öğrencilerin duygu ve davranışlarını daha iyi analiz edebilme yeteneklerini geliştirmeleri gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, özel eğitim öğretmenlerinin bu tür gözlemleri daha etkili yapabilmeleri için gerekli eğitim ve kaynaklara sahip olmaları büyük önem taşımaktadır.

Genel olarak, özel eğitim öğretmenleri ve branş öğretmenlerinin karşılaştığı zorluklar ve mesleki gerileme riski açıkça görülmektedir. Özellikle, özel eğitim öğretmenliğinin geniş kapsamı, branş öğretmenlerinin kendi alanlarında derinleşmelerini zorlaştırmakta ve onları bir dizi zorlukla karşı karşıya bırakmaktadır. Öğretmenlerin psikolojik, pedagojik ve davranışsal konularda daha fazla uzmanlık gereksinimi duydukları anlaşılmaktadır. Bu nedenle, özel eğitim öğretmenliğinin başarılı bir şekilde yürütülmesi için daha fazla mesleki gelişim fırsatının sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır.

Elde edilen bulgular, özel eğitim öğretmenliğinin yalnızca pedagojik beceriler değil, aynı zamanda psikolojik ve fiziksel beceriler de gerektirdiğini göstermektedir. Bu bağlamda, öğretmenlere mesleki gelişimlerinin yanı sıra, fiziksel koşullarına yönelik de daha fazla destek ve esneklik sağlanması gerektiği ifade edilmektedir. Özellikle, öğretmenlerin yaşadığı psikolojik sorunlar arasında stres, tükenmişlik, duygusal yıpranmışlık ve öfke kontrolü gibi problemler öne çıkmaktadır. Bu sorunlar, öğretmenlerin psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkileyerek mesleki yeterliliklerini ve öğrencilerine sundukları eğitimin kalitesini de düşürmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin mesleki gelişim süreçlerindeki eksiklikler ve deneyim yetersizlikleri, yeterliliklerini artırabilmeleri için daha fazla eğitimsel desteğe ve mesleki gelişim fırsatlarına ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, özel eğitim öğretmenliği yapan branş öğretmenlerinin karşılaştıkları psikolojik ve mesleki sorunlar, öğretmenlerin psikolojik sağlıklarını ve mesleki yeterliliklerini olumsuz etkileyerek hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin eğitim süreçlerine olumsuz yansımaktadır. Bu sorunların çözülmesi için öğretmenlere yönelik psikolojik destek programlarının oluşturulması, mesleki gelişim fırsatlarının artırılması ve işbirliği kültürünün güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu adımlar, öğretmenlerin mesleki yeterliliklerini geliştirecek ve öğrencilerin eğitim süreçlerini daha verimli hale getirecektir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, öneriler şu şekilde sıralanabilir:

Psikolojik Destek Sağlanması: Özel eğitim öğretmenlerinin karşılaştığı psikolojik sorunların azaltılması amacıyla, okullarda psikolojik destek hizmetlerinin güçlendirilmesi önerilmektedir. Bunun yanı sıra, öğretmenlere stres yönetimi, psikolojik dayanıklılık geliştirme gibi eğitimler verilmesi faydalı olacaktır. Ayrıca, öğretmenlere yönelik psikolojik danışmanlık hizmetleri sunulması, duygusal tükenmişlik riskinin azaltılmasına yardımcı olabilir.

Mesleki Yeterlilik Eğitimleri: Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerini geliştirmek için, özel eğitim alanında daha fazla seminer, kurs ve atölye çalışmaları düzenlenmelidir. Bu eğitimler, öğretmenlerin kendi alanlarında daha yetkin hale gelmelerine ve öğrencilere daha iyi hizmet sunmalarına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, öğretmenlerin alanlarında uzmanlaşmalarını destekleyecek programlar hazırlanmalı ve her branş öğretmenine bu tür fırsatlar sunulmalıdır.

Öğrenci Davranışlarını Anlama Eğitimleri: Öğretmenlerin, öğrencilerin davranışlarını daha iyi gözlemleyip doğru tepki verebilmeleri için, özellikle özel eğitimli çocukların davranışsal özelliklerini anlamalarına yönelik eğitimler verilmelidir. Bu eğitimler, öğretmenlerin öğrencilerin duygusal ve davranışsal ihtiyaçlarını daha iyi analiz etmelerini sağlamakla birlikte, davranışsal müdahale yöntemleri hakkında daha fazla bilgi edinmelerine de yardımcı olacaktır.

Destekleyici Eğitim ve Mentorluk Programları: Öğretmenlerin iş yükünü hafifletmek ve mesleki gelişimlerini desteklemek amacıyla, deneyimli öğretmenlerle mentorluk programları oluşturulabilir. Bu tür programlar, yeni başlayan öğretmenlerin mesleki becerilerini geliştirmelerine ve karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olacaktır.

Ekip Çalışması ve İletişim: Özel eğitimde görev yapan branş öğretmenlerinin, diğer öğretmenler ve uzmanlarla iş birliği yapmaları teşvik edilmelidir. Ekip çalışması, öğretmenlerin deneyimlerini paylaşmalarını ve öğrenciler için daha etkili müdahale stratejileri geliştirmelerini sağlayacaktır.

İçsel Motivasyonun Artırılması: Öğretmenlerin mesleklerine olan bağlılıklarını ve motivasyonlarını güçlendirmek için, özel eğitim alanında öğretmenlerin başarıları ödüllendirilmeli ve takdir edilmelidir. Bu yaklaşım, öğretmenlerin moralini yükselterek mesleki tatminlerini artırabilir.

Bu öneriler, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerini artırarak, öğrencilerin eğitim süreçlerine daha etkili katkı sağlamalarını ve eğitim ortamlarının genel verimliliğini yükseltmelerini amaçlamaktadır. Hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin gelişimini destekleyen bir eğitim yapısının oluşturulması, özel eğitim sürecinin başarıyla yürütülmesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, bu araştırmanın benzerini yapacak olan araştırmacılar, öğretmenlerin karşılaştığı zorlukları derinlemesine analiz etmek için farklı veri toplama yöntemleri kullanabilir ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerini destekleyici stratejiler geliştirmeye yönelik öneriler sunabilirler. Ayrıca, özel eğitim alanında çalışan branş öğretmenlerinin psikolojik sağlıklarını korumaya yönelik programlar ve mesleki yeterliliklerini artırmaya yönelik eğitim fırsatları sağlayacak çalışmalar yapmaları, alandaki gelişimi destekleyecektir. Bu tür bir araştırma, niteliksel ve niceliksel veri toplama yöntemlerini harmanlayarak daha kapsamlı sonuçlar elde edebilir. Hem öğretmenlerin deneyimlerine dair derinlemesine görüşler almak (örneğin, görüşmeler veya odak grup çalışmaları) hem de daha geniş bir örneklem üzerinden anketler düzenlemek faydalı olacaktır. Araştırmanın tasarımında öğretmenlerin yaşadıkları zorlukları çok yönlü bir şekilde ele almak önemlidir.

Yazar Katkı ve Çatışma Beyanı

Bu makalenin hazırlanması, yürütülmesi, yazımı ve onaylanması dâhil tüm süreçler tek yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın tamamı yazar tarafından yürütülmüş, yazılmış ve onaylanmıştır. Ayrıca, çalışmanın yürütülmesi, sonuçlarının yorumlanması veya yayımlanması sürecinde herhangi bir çıkar çatışmasının bulunmadığını beyan eder.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluş tarafından maddi olarak desteklenmemiştir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, S. (2018). *Özel eğitim ve gereksinim duyan bireyler için eğitim yöntemleri*. İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Alptekin, M. (2016). *Özel eğitim: Temelleri, yöntemleri ve uygulamaları*. Pegem Akademi.
- Aydın, H. (2016). *Özel eğitimde öğretmenin rolü ve etkili eğitim yöntemleri*. İstanbul: Eğitim Yayınları.
- Aydın, M. (2012). *Özel eğitimde temel kavramlar ve yaklaşımlar*. Nobel Yayıncılık.
- Aydoğan, S., & Arıkan, Y. (2020). *Özel eğitimde güncel yöntemler ve uygulamalar*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Baer, D. M., Wolf, M. M., & Risley, T. R. (1968). Some current dimensions of applied behavior analysis. *Journal of Applied Behavior Analysis*.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *DEUHFED*, 9(1), 23-28.
- Batu, S. (2018). *Özel eğitimde aile katılımı ve etkileri*. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınları.
- Booth, T., Ainscow, M., & West, M. (2018). Inclusive education and its impact on teachers' well-being: An international perspective. *Teaching and Teacher Education*, 68, 140-149. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2017.09.010>
- Bozkurt, E. (2017). Özel eğitim sınıflarında branş derslerinin öğretimi: Bir araştırma. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi*, 18(3), 122-137.
- Brownell, M. T., Hirsch, E., & Seo, S. (2004). Meeting the demand for highly qualified special education teachers during severe shortages: What should policymakers consider? *The Journal of Special Education*, 38(1), 56-61.
- Centers for Disease Control and Prevention ([CDC], 2022). Treatment and intervention services for autism spectrum disorder. Retrieved from <https://www.cdc.gov/ncbddd/autism/treatment.html>
- Chia, N. K. H., & Elangovan, S. (2015). Authentic design thinking for special education teachers: Two case studies with a special focus on autism. *Journal of Humanities and Social Science*, 20, 158-176.
- Demirtaş, H. (2021). Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki gelişim ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları karşılama yöntemleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 46(208), 45-63.
- Emery, D. W., & Vandenberg, B. (2010). Special education teacher burnout and ACT. *International Journal of Special Education*, 25(3), 119-131.
- Ersoy, S. (2017). *Özel eğitim ve uygulamaları*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Gebbie, D. H., Ceglowski, D., Taylor, L. K., & Miels, J. (2012). The role of teacher efficacy in strengthening classroom support for preschool children with disabilities who exhibit challenging behaviors. *Early Childhood Education Journal*, 40(1), 35-46.
- Hakkı, S. Y., & Yavuz, R. (2018). BEP uygulamalarında öğretmenin rolü. *Pegem Akademi*.
- Hamama, L., Ronen, T., Shachar, K., & Rosenbaum, M. (2013). Links between stress, positive and negative affect, and life satisfaction among teachers in special education schools. *Journal of Happiness Studies*, 14(3), 731-751.
- Hyman, S. L., Levy, S. E., & Myers, S. M. (2020). Council on children with disabilities, section on developmental and behavioral pediatrics. Identification, evaluation, and management of children with autism spectrum disorder. *Pediatrics*, 145(1), e20193447.
- Kaya, A. (2019). *Özel eğitimde bireyselleştirilmiş eğitim programları*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Korkmaz, Z., & Güngör, A. (2021). Özel eğitimde engel türlerine göre bireyselleştirilmiş öğretim yaklaşımları. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 47(208), 85-98.
- Miller, D., & Rose, D. (2021). Addressing mobility issues in special education: Strategies and supports for students with physical disabilities. *Journal of Disability and Rehabilitation*, 45(4), 150-162.
- MEB (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Resmî Gazete, 25 Eylül 2018, Sayı: 30558.
- MEB (2019). *Özel eğitim programları*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/ozel-egitim>
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological Research Methods*. Sage Publications.

- Özdemir, M. (2017). *Özel eğitim ve gereksinim duyulan öğrenciler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Öztürk, M. (2016). *Bireysel gelişim ve yardım gereksinimleri*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Schumacher, K. L., Mott, M., & Williams, G. (2019). Physical intervention in special education: A case for independent living skills. *Journal of Special Education and Rehabilitation, 30*(1), 55-67.
- Şahin, M., & Akdağ, E. (2023). Özel eğitimde temel amaçlar ve hedefler. *Eğitim ve Toplum*.
- Şimşek, A., & Arslan, A. (2019). *Özel eğitimde rehberlik ve psikolojik destek uygulamaları*. Morpa Kültür Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, R., & Taş, S. (2022). Özel eğitim öğretmenlerinin engel türlerine göre eğitim stratejileri geliştirmeleri. *Özel Eğitim Dergisi, 16*(1), 61-74.